

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția:
Str. D. Cantemir No. 36.
Administrația:
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare
la 1 și la 15 a fiecărei luni

ABONAMENT:
Parohiile : 200 Lei
Particulari : 160 Lei
Membrii Agrului 100 Lei

PARTEA OFICIALĂ

No. 1927/1934.

Examenele preoților.

Spre orientarea celor interesați comunicăm, că examenele prescise de §-ul 22 din Decretul XVI. al Sinodului diecezan din 1926 pentru preoții cari au absolvit studiile teologice în 1926 și de atunci încoace, se vor ține la Seminarul teologic din Oradea, în zilele de 2 și 3 Iulie crt., la orele 8 dimineața.

Preoților hirotoniți în anii 1926—30, în mod excepțional, li-se permite să dea examen și la două materii deodată și să dea examenele la diferitele materii în altă ordine decât cea stabilită.

Oradea, 6 Iunie 1934.

No. 1930/1934.

Concurs la parohia Ioaniș.

Pentru complenirea parohiei Ioaniș (protopopiatul Beiușului) se publică un nou concurs cu termenul de 25 Iunie crt.

Oradea, 6 Iunie 1934.

No. 1978/1934.

Catedrele vacante la școlile secundare diecezane.

În conformitate cu Art. 12 din legea asupra raporturilor dintre școlile secundare confesionale române și Ministerul Instrucțiunii, promulgată cu data de 5 August 1929 No. 2799, prin aceasta publicăm, că, la școlile secundare ale Diecezei Noastre, următoarele catedre sunt vacante:

I. La liceul de băieți din Beiuș:

1. Română-Filozofie (No. 3 cu 16 ore);
2. Latină-Elină (No. 4 cu 14 ore);
3. Franceză (No. 5 cu 18 ore);

4. Fizico-chimie (No. 10 cu 14 ore);
5. Muzică (No. 12 cu 9 ore);
6. Educație fizică (No. 14 cu 14 ore).

II. La liceul de fete din Beiuș:

1. Română-Filozofie (No. 3 cu 16 ore);
2. Română-Latină (No. 2 cu 15 ore);
3. Franceză (No. 5 cu 21 ore);
4. Latină-Elină (No. 4 cu 16 ore);
5. Istorie (No. 7 cu 14 ore);
6. Matematici (No. 9 cu 21 ore);
7. Desemn-Caligrafie (No. 13 cu 13 ore);
8. Gospodărie (No. 15 cu 24 ore);
9. Lucru de mână (No. 16 cu 9 ore);
10. Educație fizică (No. 14 cu 9 ore).

III. La școala normală din Oradea:

1. Religie (No. 1 cu 14 ore);
2. Română-Dat. înv. (No. 3 cu 12 ore);
3. Franceză (No. 4 cu 18 ore);
4. Șt. pedagogice (No. 5 cu 18 ore);
5. Educația fizică (No. 13 cu 15 ore).

Pentru ca cineva să poată fi numit profesor sau maestru cu titlu provizoriu, pe lângă condițiunile prevăzute în legea învățământului secundar, mai trebuie să îndeplinească conform art. 10 din legea specială, următoarele condițiuni:

- 1, să fie de religiunea gr. cat. (unită);
- 2, profesorii bărbați, cu excepțiunea maestrilor, să fie absolvenți ai unei școli superioare de Teologie, sau cel puțin studenți în Teologie.

Profesori titulari definitivi la liceul de băieți din Beiuș și la școala normală diecezană din Oradea, nu pot fi decât numai preoți hirotoniți.

Cererile pentru catedrele de mai sus, însoțite de actele justificative (extras de botez, certificate de studii, examene și serviciu) se vor înainta Episcopiei române unite din Oradea până la 15 Iulie crt.

Oradea, 6 Iunie 1934.

Jubileul de 150 de ani al Școlii Normale Eparhiale.

Serviciul religios.

S'a sărbătorit cu un fast vrednic de marele eveniment, în ziua de 28 Mai a. c., a doua zi de Rusalii.

După o liturghie arhierescă, oficiată de Excelența Sa I. P. S. Valeriu Tr. Frențiu, asistat, pe lângă părinții canonici din localitate, și de canonicii I. Agârbiceanu dela Cluj, Ludovic Vida dela Baia-Mare, canonicul Onorar Alex. Gera dela Carei, protopopii P. Cupcea dela Tășnad și Dr. V. Hetcou dela Beiuș, a avut loc un mișcător parastas pentru odihna sufletelor episcopului întemeietor Moise Dragoș, precum și a episcopilor-patroni, a profesorilor și a atâtor generații de elevi. Care ochiu a putut să rămână neumezit de lacrimi la această pioasă comemorare?

Ședința solemnă.

După serviciul religios, a urmat ședința solemnă deschisă de Excel. Sa episcopul Valeriu Tr. Frențiu, în prezența unei imense mulțimi, în noua sală festivă a școlii jubilară. Această sală, deși e cea mai vastă între sălile similare din Oradea, s'a dovedit neîncăpătoare pentru această ocazie. Din marea mulțime de oaspeți, înafară de nenumărați foști elevi, a căror listă o publicăm în altă parte, remarcăm pe Excelențele lor domnii miniștri Dr. Constantin Angelescu și Alexandru Lapedatu; dd. Iuliu Valaori, secretar general; Augustin Caliani, director general; Cătuneanu, senator; deputat Titi Constantinescu; reprezentanții autorităților locale în frunte cu I. P. S. Roman Ciorogariu și arhierul Andrei Crișanul; prefect I. P. Băncilă; general Anastasie Negulescu, ajutor de primar; dd. generali Ilcușiu și Cica; administrator financiar Mureșanu; Atanasiu, primpreședinte de tribunal; Candrea, decanul baroului; scriitorul A. de Herz; Gh. Bacaloglu, directorul »Celor trei Crișuri«; Sabin Evuțianu, inspector școlar etc.

Discursul Excelenței Sale

I. P. S. Dr. Valeriu Traian Frențiu.

*Excelențele Voastre,
Preasfințiile Voastre,
Doamnelor și Domnilor,*

Ne-am adunat azi să comemorăm 150 ani împliniți dela deschiderea celei dintâi școli normale românești pentru pregătirea învățătorilor pe hotarul nostru etnic de Vest; precum și 200 de ani dela deschiderea celei dintâi școli primare românești aci, în Oradea.

În anul acesta școlar, anume s'au împlinit 200 ani dela deschiderea celei dintâi școli primare românești din Oradea. Incepând dela 1733, aceasta școală românească, spre deose-

bire de celelalte școli populare românești, pregătia pe viitorii învățători din satele românești după vechea metodă.

Apoi după ce s'a înființat școala normală, aceasta școală primară a servit mai departe ca școală de aplicație și fiindcă pe vremea aceea nu existau alte școli speciale pentru pregătirea învățătorilor, am putea zice cu tot dreptul că școala noastră normală lucrează de 200 ani.

La 1777, când s'a înființat Eparchia noastră, apare „Ratio educationis“ pentru Regatul Ungar și părțile adnexe. Anume, la învătarea Impărătesei Maria Terezia, Părintele Ignațiu Felbiger, organizatorul învățământului din Germania, după bogate experiențe școlare, vine și introduce și în Monarchia Austro-Ungară, noua sa metodă de a pregăti pe viitorii învățători.

Episcopul Moise Dragoș, îndată după înființarea Eparchiei noastre, voește să introducă școala românească metodică pentru pregătirea învățătorilor, dar i se pun piedici, și i se răspunde că, pe lângă Episcopia romano-catolică, se află o asemenea școală, și într'unul și același district, nu se permite să fie mai multe școli normale.

Episcopul Moise Dragoș însă nu cedează, și, după o luptă de 7 ani, în anul 1784, îi succede să primească aprobarea Consiliului Locotenenței Regale pentru numirea celui dintâi Director al școlilor naționale și profesor al preparanzilor români precum și asigurarea unui salariu anual de 300 floreni din Fondul studiilor.

Triumful acesta național este începutul unei lupte neîntrerupte de 150 ani, izbutind însă și în timpurile cele mai vitrege din trecut să țină aprinsă făclia culturii românești pe acestea meleaguri. Școala se dezvoltă treptat cum se dezvoltă învățământul pedagogic, și ține întotdeauna pas cu cele mai bune școli normale din țară.

Serbarea de azi încheie, în mod strălucit, o perioadă de 150 ani, bogată în lupte grele și și în fapte mari.

Aci s'au aprins torțele cari au răspândit lumina credinței și conștiința națională pe întreg hotarul etnic de Vest. De aci au plecat povătuitorii neamului nostru în număr total de 3669 sau pe an cam câte 25, nu numai în satele din județul Bihorului, ci spre Nord în toate satele din județele Sălajului și ale Sătmarului până în Maramureș și spre Sud în județele Arad, Timiș-Torontal și Caraș-Severin, iară spre Vest până

la Tisa, până unde a răsunat graiul românesc. Iar Corpul profesoral a dat neamului din sânul său 3 Archierei, pe marele Metropolit Ioan Vancea de Buteasa, pe Episcopul din Gherla Ioan Sabo și pe Episcopul din Oradea Iosif Pop Sălăgeanu, renumitul specialist în Dreptul canonic. Munca Profesorilor a fost totdeauna o muncă de Apostoli, care nu așteptau nici o recunoștință, și nu urmăreau nici o mărire pentru ei, ci lucrau totdeauna din toate puterile, până la abnegare de sine, pentru binele neamului și înflorirea Sfintei Biserici, socotindu-și ca cea mai aleasă cinste a lor, conștiința că au contribuit fiecare la bunăstarea morală și materială a poporului. Luând exemplul dela ei, acum, când bunul Dumnezeu ne-a ajutat să învingem toate greutățile materiale și să ridicăm aceasta nouă clădire îmbrăcată în haină românească, ce poate satisface toate necesitățile unei clădiri școlare bune, igienice și moderne, și pe care o inaugurăm acum cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu binecuvântarea Spiritului Sfânt: să uităm, ceea ce am făcut, și să ne gândim totdeauna la ceea ce e încă de făcut!

Razele binefăcătoare ale luminii să domnească totdeauna în aceasta școală a Noastră și rog pe profesorii de acum și din viitor să-și pună tot sufletul pentru a crește națiunii și patriei noastre iubite învățători bine instruiți, oameni de caracter, cu frica lui Dumnezeu, îndrumând bine școala, pentru ca și în viitor să fie un focar de adevărată cultură românească și creștinească, și astfel acestea serbări să nu aducă numai mângăierile pe cari le poate da reprivirea asupra unui trecut măreț de un veac și jumătate, ci să rodească îndemnuri puternice și fecunde, pentru a tinde și a ajunge în viitor cu ajutorul bunului Dumnezeu la o strălucire și mai mare; iar elevii de acum și din viitor să-și pună toată truda, ca școala aceasta totdeauna să-și poată păstra numele bun și ei unul cu altul să emuleze în bine și să fie conștienți de chemarea lor. Acum, după ce în Catedrală am înălțat rugăciuni de mulțumită bunului Dumnezeu, pentru că, cu toată vitregia timpurilor trecute, ne-a conservat această Instituție jubilară și am cerut ajutorul ca și pe viitor să ni-o păstreze pentru preamărirea Sa și binele națiunii; proslăvim memoria Episcopului Moise Dragoș, întemeietorul acestei școli, precum și a celorlalți antecesori ai Noștri în scaunul Episcopesc din Oradea, sub a căror oblăduire, modesta școală normală românească a lui Moise Dragoș s'a dezvoltat în școala normală modernă de azi, aducem recunoștința neamului și a bisericii atâtor generații de dascăli români, cari în

curs de 150 ani au ținut trează conștiința națională pe acestea plaiuri și au răspândit lumina ce o au primit în aceasta școală.

Mulțumim Excelenței Sale D-lui Ministru al școalelor Dr. Constantin Angelescu care se bucură totdeauna de progresul școalelor, face și din noaptea zi ca să poată lucra pentru înflorirea lor și știe aprecia munca ce se depune și, fiind prieten al străduințelor noastre, ne bucurăm că se află astăzi în mijlocul nostru.

Mulțumim Excelenței Sale D-lui Ministru Alexandru Lapedatu, istoricul și președintele monumentelor istorice, care poate vedea aceasta școală clădită aci, la hotar, în stil românesc, ca oricare strein, sosind în orașul nostru, să cunoască că e pe teritor românesc și să admire gustul românesc.

Le mulțumim, că nu au cruțat oboseala și nu au pregețat să vie în mijlocul nostru astăzi, la aceasta sărbătoare, nu numai a Eparhiei de Oradea, ci a întregului neam românesc, în a cărui slujbă a stat totdeauna aceasta școală.

Mulțumesc I. P. S. Sale Episcopul Roman Ciorogariu, care, deși bolnav, a ținut să fie cu noi în ziua de azi. Mulțumesc tuturor autorităților cari ne-au onorat cu prezența lor aci.

Salut cu toată dragostea pe foștii elevi, cari arătându-și recunoștința pentru binefacerile ce le-au primit de aici au ținut de o datorință a lor să vină la acest mare praznic al Maicii lor, al bătrânei preparandii din Oradea și mulțumindu-Vă tuturor celor ce ați binevoit a veni aci să Vă bucurați cu noi — declar ședința festivă deschisă.

Discursul d-lui Dr. C. Angelescu.

Primit cu vii aplauze, d. ministru spune:

In cultul neprihănit al cinstirii trecutului școlii românești, școala pe care o sărbătorim astăzi ocupă un loc de frunte.

In acești o sută cincizeci de ani, de apostolat pentru răspândirea culturii naționale, câte generații de suflete alese, câți mari patrioți nu au eșit din această școală, cari și-au pus toată dragostea și toată truda sufletului lor în serviciul școlii, în serviciul idealului aspirațiunilor neamului nostru.

Marile prefaceri istorice au nevoie să fie pregătite prin lucrarea înceală și metodică, ce se urmărește ani de-a rândul. Cu cât această pregătire este mai desăvârșită, cu cât ideile pe care ea le propagă au rădăcini mai adânci în sufletul poporului, cu atât și așezămintele ce se clădesc pe temeliiile lor, sunt mai solide, sunt mai durabile.

Este un adevăr pe care nimeni nu-l poate tăgădui, că, dacă unirea tuturor Românilor a fost obș-

nută prin jerfa de sânge a generoșunii actuale, ea a fost pregătită de școală și biserică.

Școala a sădit în sufletele fragede ale generațiilor care s'au perindat pe băncile ei, ideea cea mare, ideea unirii neamului nostru.

Această idee a fost punctul central în jurul căruia s'a organizat întregul sistem de cultură și de educație pe care l-a aplicat și l-a dezvoltat școala românească.

Cei eșiși din această școală au continuat, au pregătit și au intensificat focul sacru al dragostei de neam. Ideea națională încălzea inimile, iar cultura ce se răspândea în masele adânci ale poporului, era făclia care lumina sufletele și le indica cărările ce duceau către înfăptuirea României de astăzi.

Alături de școală trebuie să recunoaștem însă că biserica a avut rolul său precumpănit. Menținând veșnic aprinsă candela naționalismului, ea a menținut trează conștiința națională și a pregătit poporul pentru ziua cea mare, când avea să sune ceasul reînțregirii neamului.

Biserica și școala au fost și rămân pe veci nedespărțite în sufletul și în recunoștința poporului nostru.

Și pentru că sărbătorim aniversarea a 150 de ani a acestei școle, cu adâncă recunoștință constatăm marea însemnătate ce a avut acest locaș de cultură românească asupra dezvoltării spiritului românesc în această parte apusană a Ardealului.

Serii întregi de tineri s'au adăpat la acest izvor limpede de carte, ducând mai departe graiul românesc și făcându-l ca el să răsună mai curat și mai frumos în școală și în altar.

În această școală, cei doi factori principali care au jucat un rol atât de puternic pentru întărirea și progresul neamului nostru, instrucțiunea și religia, au mers mână în mână, jucând un rol precumpănit în educațiunea poporului ardelean din această parte a țării. Și aici, ca și în tot Ardealul, școala și biserica contribuind la educațiunea poporului în spirit național, în spirit românesc, au format stânca de granit de care s'au izbit toate încercările dușmanilor de a ne răpi limba și individualitatea noastră etnică.

De aceea astăzi, când visul secular s'a realizat, când nevoia consolidării unirii și întărirea culturii naționale cer poruncitor munca și sacrificiul tuturor conștiințelor românești, se impune ca acele instituțiuni dădătoare de directive în viața noastră intelectuală să infiltreze cu ardoare și devotament în sufletele generațiilor de astăzi ideea că puterea unui popor rezidă, mai cu seamă, într'o instrucțiune solidă, într'o educație aleasă și într'o cultură strâns legată de credința strămoșească și de ideea națională.

În aceste sentimente, Ministrul Culturii Naționale exprimă profunda sa recunoștință Inalt Prea Sfinției Sale Episcopului Frențiu, care a pus toată munca, tot devotamentul și tot sufletul lui de bun Român, pentru căderea acestui edificiu măreț, a acestui palat, care va servi de locaș școlii normale, menită să dea un nou avânt, o nouă strălucire culturai românești din această parte de apus a țării.

În aplauzele asistenței, ministrul școlilor remite apoi episcopului Dr. Valeriu Frențiu decorația »Meritul cultural« acordată de regele Carol II.

Telegrame.

La propunerea Excel. Sale episcop Frențiu, din ședința festivă s'au trimis următoarele telegrame: »Prea Fericitului Părinte Papa Pius XI, Città del Vaticano. Episcopul, clerul și credincioșii diecezei române, unite de Oradea, comemorând împlinirea a 150 de ani dela înființarea școlii de învățatori, depun la picioarele Sfinției Voastre tributul venerațiunii și dragostei lor de fii credincioși, implorându-Vă apostolească binecuvântare. Episcop Valeriu Traian Frențiu«.

»M. Sale Regelui Carol II, București. Prăznuind împlinirea a 150 de ani de când școala normală română unită din Oradea își împlinește cu vrednicie misiunea sa de a propaga cultura și de a ține trează conștiința națională la această graniță a țării, depunem la treptele gloriosului tron al Maiestății Voastre omagiul nelimitatului devotament, a neștrămutatei credințe și dragoste față de Maiestatea Voastră și scumpa noastră patrie. Episcop Valeriu Traian Frențiu«.

Încă în aceeași zi s'au primit aceste răspunsuri și azeziuni:

»Città del Vaticano. Monsenior Frențiu, episcop, Oradea. Augustul pontif recunoscător pentru fiescul omagiu al acestei dieceze, care prăznuște 150 de ani dela întemeierea școlii normale de învățatori, face urări de bine și de prosperare pentru providențiala și binemeritata instituție, căreia îi trimit o specială Binecuvântare Apostolică, cheazășie a îmbeșugatelor haruri cereșii pe care le imploră asupra superiorilor, binefăcătorilor și elevilor. Cardinalul Pacelli«.

»București. Palat Regal. Mulțumesc Prea Sfinției Tale pentru omagiile trimise cu prilejul împlinirii a 150 de ani ai școlii normale, instituție vrednică, căreia îi fac toate urările, ca și de azi înainte să slujească neamului, așa cum a făcut-o și în trecut. CAROL«.

»București. La fericita aniversare de 150 de ani, dela întemeierea școlii normale, participând la bucuria comună, aduc Excelenței Voastre expresia înnoită a sincerelor felicitări pentru binele împlinit pe seama religiei, culturai și a patriei, urări de bine pentru un

viitor tot mai luminos și mai rodnic. *Nunțul apostolic Valeriu Valeriu*».

»**Mitropolia română unită, Blaj.** No. 2702/1934. Înalt Prea Sfințite în Christos Frate, cu mare bucurie și plăcere am luat act din invitația Înalt Prea Sfinției Voastre No. 1686 dela 11 Mai 1934, despre frumoasa sărbătoare a jubileului de 150 de ani și inaugurarea noului local al Școlii normale greco-catolice din Oradea. — După cum binevoiți însă a constata chiar Înalt Prea Sfinția Voastră, starea sănătății nu ne permite să luăm parte în persoană la praznic. Vă exprimăm însă felicitări sincere din acest solemn prilej și împărtășim din inimă binecuvântarea Noastră arhierescă pentru o activitate cât mai rodnică și în viitor a acestui așezământ cultural, atât de folositor bisericii noastre. Al Înalt Prea Sfinției Voastre umilit în Christos frate, Blaj, la 19 Mai 1934, (ss) *Vasile Suciu*, arhiepiscop și mitropolit».

»**Cluj.** Scuzați lipsa la serbare. Urez pentru noua cetate de educație românească și creștinească, dovadă vie a misiunii mărețe a Bisericii Unite, să fie și în viitor la înălțimea mândrului trecut de 150 de ani. *Valeriu Pop*, președintele AGRU-lui.

Discursul I. P. S. Roman Ciorogariu

Christos în mijlocul nostru,

Onorați jubilanți,

Ardealul dela sfârșitul secolului al optusprezecelea a trecut prin două revoluții: Una sângeroasă a iobăgimei pentru glia pământului strămoșesc și alta cărturărească a conștiinței naționale. În freământul acestei resurecții se clădea în luna lui Maiu 1784 o școală românească pe lângă noua episcopie gr. catolică din Oradea. Acea umilă școală ia astăzi proporții de superb palat în generoasa Românie. Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu care ne-a dat această patrie răscumpărată cu scump sângele neamului românesc. Cuvine-se ca tot ce se zidește întrînsa după voia lui Dumnezeu să se zidească pe temelia națională înfiptă în pământul românesc. Fie zidirea acestui palat intrarea în patrimoniul națiunii române.

În 9 Noembrie cor. vom prăznui noi ortodocșii aniversarea de un veac și jumătate dela punerea pietrei fundamentale la biserica Adormirei din care a răsarit ctitoria lui Emanuil Gojdu. După tradițiile noastre, îmi iau voie a Vă invita de pe acum la această sărbătoare a bisericii noastre.

Nu ne putem însă opri la aceste două serbări jubileare și la un parastas al eroilor din 1784. Cu voia D Voastră conchidem și la învățăminte.

Tradițiile anului 1784 sunt icoana trecutului nostru: Să mori pentru pământul strămoșesc, să zidești școli și biserici pe el. Aud glasul din Cer: de aceste tradiții să nu vă depărtați!

Tradițiile unui neam nu sunt obezile progresului său, ci elementul de viață din care s'a plăsmuit, trăit și-și făurește viitorul conform firei sale un neam conștiu de sine. Nu este viitor fără trecut. Ori ce abatere în dreapta ori stânga dela linia dreaptă a educației naționale este erezie.

Erezia aceasta a pătat școala anului 1934 cu sânge de școlari asasini. Pata aceasta trebuie să o spălăm de pe frontispiciul școlii române prin solidaritatea educației naționale în spirit religios moral.

Aceasta solie a purității naționale și creștinești aduc vouă frați de sânge la inaugurarea școlii Voastre sub pavilion românesc.

Sus inimile la Christos Domnul isvorul tămăduirii sufletești.

Cuvântarea II. Sale Dr. Gheorghe Miculaș

prepozit capitular, fost director al Școlii.

Când în numele Academiei Teologice a eparhiei noastre vă rog, ca să primiți mulțumirile cele mai profunde, pentru că ați binevoit să dați sărbătoarei de astăzi splendoarea ce i se cuvine în urma vrednicilor câștigate cu atâta jertfă și abnegație în cursul a 150 ani de apostolat, vă rog să fiți încredințați, că grija ce i-o purtați acestei școli, va fi răsplătită de roade îmbelșugate a unui munci neprecupețite pusă în slujba bisericii, a neamului nostru, și a tronului-glorios al Regelui nostru Carol al II-lea. Elevii eșiji din această școală vor fi ostașii cei mai devotați în ofensiva culturală, pe cari ați pornit-o a răspândi cu lumina culturai chiar și în colțurile cele mai ascunse ale țării noastre. Nu găesc un prilej mai bine venit decât momentele aceste sărbătorești, ca în fața celui mare bărbat și reformator al educației noastre naționale și neîntrecut îndrumător al pedagogiei moderne românești, d. ministru dr. Angelescu, să dau expresiune Înalt P. S. S., în numele eparhiei întregi, pentru această splendidă operă, cu care ați îmbogățit așezămintele culturale din eparhia noastră de Dumnezeu păzită.

Această școală care a stat în slujba lui Dumnezeu și a neamului 150 de ani, având temelii de granit, a supraviețuit toate neajunsurile și a fost învrednicită ca astăzi să fie încununată de laurii recunoștinței din partea neamului nostru, în persoana d-lui ministru dr. C. Angelescu și a d-lui ministru Lapedatu.

Capitulul dela această catedrală, membrii căruia aproape un veac de vreme au stat în fruntea acestei școli, precum și Academia Teologică a eparhiei noastre vă dorește, domnule Ministru, și I. P. SS. Voastre, din toată întinderea sufletului sănătate și dar dela Dumnezeu. Suntem pătrunși de nădejdea întemeiată pe tradiția de 150 de ani, pe jertfa și luptele susținute cu bărbăție pentru a-și apăra ființa în cursul vremurilor de grea încercare a acestei școli, că ea va ști să-și îndeplinească misiunea ei sfântă și în viitor și va fi fortăreață inexpugnabilă a culturai românești.

Cuvântarea II. S. Coloman Molnar

prelat papal, abate, canonic, vicar general episcopesc r. c.

Nu de mult am aflat din ziare despre groaznice rătăcirii morale. Despre asasinate, răpiri și bande de spărgători, a căror debutanți au fost elevi. Și când cu inima întristată am cetit aceste grozavii, în sufletele noastre ale tuturor s'a ridicat chestiunea: ce poate fi cauza acestei scăderi sufletești? Cauza acesteia n'o putem afla în altceva, decât în lipsa de credință și în abaterea dela Dumnezeu a sufletelor oamenilor. Căci credința este baza, rădăcina moralității. Și unde lipsește această rădăcină a credinței, acolo nu se

poate desvolta pomul roditor al moralității. Cu inima îngrijorată întrebăm deci: veni-vor oare timpuri mai bune, mai mângâitoare? Cu nădejdea neclintită, avem încredere, că vor veni. Dacă vom înlătura tol ce ar putea împiedeca educația religioasă-morală și dacă vom profita de toate mijloacele pentru adâncirea sentimentului religios. Iată, Domnilor, de ce ne bucurăm și noi, Biserica soră romano-catolică, de acest jubileu frumos. Deoarece în școala normală română unită nu numai religia și-a aflat totdeauna locul ei cuvenit, dar și întreg învățământul a fost și va fi și în viitor înfiltrat de sentimentul religios. Prin urmare învățătorii, cari își fac studiile și își câștigă diplomele în această școală, ne vor crește o generație mai bună, mai nobilă, mai evlavioasă, mai conștiințioasă, mai morală, mai reală și cinstită spre mărirea lui Dumnezeu, spre binele Patriei și spre folosul societății omenеști. Cărem bunului Dumnezeu, ca să verse binecuvântarea sa asupra acestei școli, ca să înflorească și în viitor și să-și poată îndeplini și mai departe menirea sa cea măreață. Marinimosul ei patron și binefăcător, Înalt Prea Sfinția Sa Episcopul Valeriu Traian să trăiască la mulți ani!

Cuvântarea d-lui General de Divizie Ioan Ilcușiu

*Domnilor Miniștri,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Doamnelor și Domnilor,*

Frumoasa și importanta serbare de astăzi ne dă nouă militarilor din Oradea binevenita ocaziune, pentru a exprima sincerile noastre sentimente de stimă și de venerație clerului și corpului didactic — prețioșii noștri colaboratori, întru asigurarea securității patriei și consolidării neamului.

Suntem fericiți că le putem mărturisi profunda noastră admirație pentru realizările obținute în cei 150 ani de muncă asiduă și demnă de scopul măreț al trezirei virtuților și calităților neamului nostru, înăbușite de povara vremurilor cari au bătuit această țară.

Admirăm tenacitatea luptelor lui Moise Dragoș, pentru obținerea dreptului de a înființa o preparandie românească în Oradea, precum și îndrăzneala și perseverența cu cari urmașii lui au știut să învingă toate greutățile ce li se puneau în cale de asupritorii noștri de ieri, și să menție și desvolte școala, să o treacă din umila căsuță cu două camere și o săliță, unde era adăpostită la început — treptat, treptat — în clădiri mai corespunzătoare, până ce grație activității, concepției și a spiritului de jertfă a iluștrilor conducători de astăzi, a ajuns în impunătoarea cetate intelectuală în care ne aflăm.

Ne bucurăm mai cu seamă, văzând cum »dela învățarea cântului bisericesc și orientarea asupra celor liturgice« s'a ajuns la un învățământ așa de complet, cum el reese din admirabilele expoziții ce am văzut.

Din aceasta rezultă că școala dă nu numai o frumoasă și completă pregătire a sufletului și a minții, ci și aceea a dexterităților, de pe urma cărora vom obține elemente capabile să acționeze și în cadrul unui angrenaj tehnicizat, elemente atât de căutate de noi militarii.

Rezultatul acestei afirmări a tenacității și perseverenței, caracteristice adevăraților fii ai neamului, ne umple sufletele de nădejde, și ne întărește în convin-

gerea noastră de a putea împinge pe viitor — însulești și sprijiniți de astfel de colaboratori — desvoltarea neamului nostru într'o măsură, care să îndreptățească cele mai avântate visuri ale poetului.

În această speranță, urăm factorilor conducători astăzi — ai școlii normale ce inaugurăm — un spor pentru viitor, care să fie demn de eforturile trecutului și vrednic de ei însuși.

D-l Petrescu-Ercea,

decanul facultății de Drept.

a rostit cuvântare în numele Academiei de Drept. Un veac și jumătate de carte ilustrează caracterul poporului nostru: setea de lumină și de civilizație. O sută cincizeci de ani de activitate rodnică înseamnă reclădirea evenimentelor glorioase care ne-au adus la înfăptuirea României-Mari. Cu prilejul acesta, trebuie să ne amintim de acei eroi glorioși și să le zicem că, noi le vom purta torțele de lumină.

Cuvântarea d-lui prefect Ion P. Băncilă

*Domnilor Miniștri,
Înalți Preasfinșiilor Stăpâni,
Domnilor,*

Generația zilelor noastre a trăit cele mai frumoase și cele mai fericite clipe din istoria unui popor. Ea a văzut realizarea unității neamului; sub privirile ei s'a încheșat unitatea noastră națională. Aceeași generație însă a primit și o moștenire din cele mai grele: datoria de a organiza noua unitate etnică și politică, greaua sarcină de a încheșga noul Stat într'o unitate de vederi și simțiri, de a crea concepția unitară și solidară, — care să fie călăuză noului și tânărului Stat român.

Rareori în istoria unui popor se dă prilej unei generații de a fi părtașă de așa zile mărețe, cum ni s'a hărăzit nouă, dar rareori apasă pe umerii unei generații așa mari sarcini, greutăți, și răspunderi, ca pe ai noștri.

De multeori am meditat asupra acestui lucru și de nenumărate ori mi-am pus întrebarea, dacă vom fi capabili, dacă vom fi vrednici de a ne achita de aceasta datorie, dacă vom putea face față imenselor greutăți și dacă vom putea duce la bun sfârșit marea operă a consolidării noastre naționale și a asigurării supremației noastre, — sub toate raporturile?

Azi, când una dintre bisericile noastre naționale, biserica română-unită din Oradea, comemorează ființa și existența fără întrerupere de un veac și jumătate a școlii sale normale și când inaugurează noul și sumptuosul local al acestei instituțiuni, în mod spontan îmi vine în minte aceasta întrebare, și în mod prompt și hotărât găsesc și răspunsul, acel răspuns afirmativ, care trebuie, să ne oșelească voința și energiile și care ne va stimula la muncă și izbândă. Da! Generația de azi va realiza opera, ce a primit-o ca moștenire după încheșgarea și întregirea neamului: Ea va fi capabilă și-i va succede să consolideze unitatea!

Ne întărește în această credință și sărbătoarea, ce se desfășoară azi în prezența Iluștrilor reprezentanți ai Înaltului Guvern și cu participarea atâtor distinși oaspeți cari înregistrează cu toții, cu nespuse bucurie și satisfacție sufletească ridicarea și inaugurarea unui nou local al culturii și al afirmațiunei noastre națio-

nale, aci la frontieră, care va adăposti instituțiunea, care în cursul alor 150 ani, și-a dat cu abundență și prisosință aportul său prețios în trecut pentru conservarea, — iar după unire, — pentru ridicarea și întărirea elementului nostru național, aci unde durere, până în prezent am avut numai covârșitoare suprație numerică, dar sub alte raporturi am fost finiți curs de veacuri în cea mai grozavă inferioritate.

Luminatul păstor al Diecezei române-unite din Oradea, Inalt Preasfinția Sa Dr. Valeriu Traian Frențiu, a dat o nouă dovadă de vitalitatea, de trăinicia și de dorul de cultură și progres al neamului nostru!

Între multele opere, ce le-a inițiat și pe care le-a desăvârșit pe teren religios, moral, cultural și economic chiar, ridicarea și inaugurarea noului local al școlii normale de băieți de confesiune română-unită, va fi cea mai prețioasă, va fi cea mai scumpă, menită să jînă pe veci aprinsă lumina culturii populațiunii noastre rurale dintr'un însemnat număr din satele județului nostru și a județelor vecine.

Adânc pătruns de însemnătatea acestei instituțiuni și de însemnătatea operei, desăvârșite cu atâta dragoste și devotament de Inalt Preasfinția Sa, dați-mi voie, ca în numele județului și a întregii administrații județene, să exprim Inalt Preasfinției Sale cele mai desăvârșite sentimente de admirațiune și respect, să-i mulțumesc pentru adevărata grijă de Inalt păstor și de bun Părinte, ce o nutrește față de credincioșii Inalt Preasfinției Sale și pentru zelul, devotamentul și abnegațiunea, cu care contribuie în mod permanent și neostenit la întărirea și progresul elementului nostru românesc, aci la frontiera de vest, asigurând progresul și desăvârșirea consolidării noastre într'un Stat național unitar.

În acelaș timp, în calitatea mea de șef al administrației județene, exprim respectuoasele mele mulțumiri Iluștrilor și scumpilor noștri oaspeți Domnii Miniștri, Dr. Constantin Angelescu și Dr. Alexandru Lapedatu, reprezentanții Inaltului Guvern, cari cu Inalta lor prezență au ținut, să dea importanța convenită acestui însemnat act și scumpă sărbătoarea nu numai a bisericii naționale române-unite, dar a întregii populațiuni românești din acest județ.

Doresc din tot sufletul meu: lungă și prodigioasă păstorie Inalt Preasfinției Sale D-lui episcop Dr. Valeriu Traian Frențiu, doresc ca șirul operilor sale creștinești și românești, să le poată desăvârși spre mândria neamului nostru.

Urez înalților oaspeți, D-nilor Miniștri, mulți ani, pentru a putea contribui în toată amploarea la desăvârșirea marelui opere a consolidării Patriei și doresc trăinicia desăvârșitei și inestructibilei armonii și colaborări a tuturor forțelor creatoare românești, aci la frontieră, care fiind făcută și cu voia lui Dumnezeu, poartă pecetea eternității!

Alte cuvântări.

Vicarul episcopiei române unite dela Lugoj, P. S. S. arhiereul *Ioan Boros*, prepozit capitular aduce tributul de recunoștință celor ce au contribuit la ridicarea acestei școli, în numele episcopiei române unite de acolo.

Au fost foarte înduioșătoare evocările venerabilului octogenar din trecutul învățământului primar bănațean. Chiar fostul Sf. Sale învățător ieșise din această școală normală jubilară.

Cuvântarea d-lui Ion Agârbiceanu.

Indelung aplaudat »scriitorul Ardealului« a spus, în numele Episcopiei unite a Clujului, următoarele:

Linia dreaptă urmată de Biserica română unită la această graniță de Apus a românismului, — ca și de către întreaga noastră provincie mitropolitană — aceasta a fost: maica cea bună a școlii, a instituțiilor de educație, este biserica; temelul adevăratei culturi, este credința.

Numai această dublă îngemănare realizează în vieța popoarelor opere pe cari dintele vremii nu le roade.

Ce dovadă mai grăitoare decât această școală normală, înfripată modest înainte cu 150 de ani, peste care în zadar au suflat, un veac și jumătate, toate necruțătoarele vijelii, abătute asupra truditei vieți românești din ținuturile dela apusul Carpaților?

Credința și munca arhiereilor înaintași a încununat-o Dumnezeu prin Excelența Voastră, care ați îmbrăcat pe cenușăreasa de pe vremuri cu haina de strălucire.

În toate instituțiile de educație și cultură de sub ocrotirea și conducerea Excelenței Voastre, s'a potențat tradiția Bisericii române unite. Cu un zel de adevărat apostol ați făcut să crească, la temelul lor, educația religioasă creștină.

În semnul acestei credințe și convingeri ați ridicat și noua ctitorie, pe care aveți bucuria să o dați azi misiunii sale.

Prin decenii și veacuri vor porni de aici, în satele românești dela granița de apus, vestitorii marelui și sănătoasei tradiții; la temelul culturii trebuie să fie credința; cunoștințele folositoare, pentru a da rod, trebuiesc sădite în moralitatea crescută și în puterea de muncă a omului de caracter.

Iată, Ex. V., talmăcirea sentimentelor de admirație și de grațitudine ale Eparhiei române unite de Cluj—Gherla, și ale P. S. S. Episcopului nostru Dr. Iuliu Hossu, cu prilejul sărbătoresc de azi.

Ex. Sa, prins în programul de mai înainte stabilit, al vizităților canonice în Eparhie, nu poate participa decât cu bucuria caldă a sufletului său, din care vă dorește I. P. S. V., corpului didactic și elevilor, ani mulți de vieță fericită, spunându-Vă prin rostul meu: Vivat, crescat, floreat!

Cuvântarea P. canonic Ludovic Vida.

*Inalt Preasfințite Păr. Episcop,
Domnilor Miniștri,
Onorat auditor,*

Incredințat din partea Excelenței Sale Păr. Episcop al Maramureșului, Dr. Alexandru Rusu din Baia-Mare, de a-l reprezenta la aceste serbări jubulare, mă găsesc aici în numele celei mai tinere Eparhii a Provinciei noastre bisericesti de Alba-Iulia și Făgăraș, dar și în numele legăturilor sufletești ce am cu Eparhia de Dumnezeu binecuvântată a Orăzii, în cadrele căreia am muncit cu devotament, fiind astfel în situația plăcută de-a cunoaște bine și de aproape temelul de muncă spornică și rodnică, pentru a căreia prăznuire ne-am întrunit astăzi. Chiar institutorul, dela care am învățat carte în școala primară din Carei, jud. Sălaj, d. Gheorghe Pteancu, pe care am deosebita plăcere de a-l revedea între oaspeții de astăzi ai școlii jubulare, tatăl unor bărbați bine meritați pentru școală și bise-

rică cum sunt d. Dr. Alex. Pteancu, inspector școlar general și P. Gh. Pteancu, încă a fost elevul acestei școli.

Un veac și jumătate în anele școlilor românești nu e un fenomen de toate zilele. După liceul mai bătrân dela Blaj, această școală normală este în părțile de dincoace de Carpați a doua făclie, care a luminat în besna de întunec a neamului nostru. Cincisprezece decenii de arândul s'a vărsat din acest focar de credință și de cultură atâta bine peste neamul pe care-l servea, încât istoria lui sunt adevărate pagini de aur în trecutul bisericii și neamului nostru. Da, pentru că șirul lung de aproape 4000 de elevi, cari au ieșit din această școală, au dus din Maramureș, până în Banat, pe întreaga această frontieră de vest a mândrei noastre țări frumuseța și trainicia gândului românesc, fiind mereu aprinsă candela naționalismului intransigent și a dragostei neștrămutate către legea noastră creștină. Alături de preoții altarelor noastre, ei au fost sfinții neamului de aici, luminători cinstiți, tovarăși de suferințe, mângâietori în necazuri și părtași la puținele bucurii de pe vremuri.

Reprivirea asupra unui trecut atât de mareș, credem că poate aduce, cu drept cuvânt, multă mângâiere sufletească pentru toți cari au muncit și muncesc în această școală și îndeosebi I. P. S. Sale pâr. Episcop, patronul și al doilea ctitor al ei. O școală normală, îndrumată în spiritul genuin al bisericii Domnului, este o adevărată binefacere. Continuând opera morală, culturală și națională, școala aceasta e chemată să rămână, alături de surorile ei mai tinere, un dig puternic al românismului la aceasta graniță, destul de primejduită, a țării.

Cuprins de aceste sentimente, urez, în numele Înaltului Stăpân al Eparhiei gr. catolice române a Maramureșului, ca aceasta școală să-și continue opera de cultură a trecutului său glorios și mergând, și în împrejurările schimbate de azi, pe urmele bătătorite până acum, să ridice slava țării și a neamului.

Vivat, crescat, floreat.

D. General Anastasie Negulescu,

vicepreședinte al Comisiei Interimare a municipiului Oradea.

Constat că această serbare are un triplu caracter: de recunoștință pentru trecut, de afirmare pentru prezent și de încredere pentru viitor. De recunoștință: pentru trecutul ce ni-l prezintă cei 150 de ani de muncă școlară în serviciul culturai naționale, precum și pentru patru mari personalități din trecutul apropiat, pe care avem fericirea să le salutăm în mijlocul nostru: 1. Dr. C. Angelescu, unul din pușinii supraviețuitori din făuritorii cari au luat parte la Consiliul de Coroană dela 14 August 1916, consiliu în care s'a decis intrarea României în acțiune, alături de Marii Aliași, pentru desrobirea fraților de un sânge; 2. Înalt Prea Sfinția Sa Episcopul Frențiu pe care l-am găsit la postul datoriei Sale, ca episcop de Lugoj, atunci când Banatul nu era încă ocupat de Armata Română, dând preoșilor ordin să se roage pentru Regele întregitor de neam Ferdinand I; 3. D. ministru Alex. Lapedatu, profesor universitar, membru al Academiei Române, scriitor serbătorit; 4. I. P. S. Episcop Roman Ciorogariu, vechiu director de școală normală și seminar teologic, adevărat învățător, publicist merituos. Tuturor acestor personalități culturale de prim ordin se cuvine omagiu de recunoștință și de admirație.

Dar sărbătoarea de azi este a muncii și a sufletului nostru românesc. O clădire monumentală ca aceasta a Școlii normale române unite e o piatră de hotar și încă din cele mai puternice; o piatră făuritoare de suflete care sunt mai puternice ca pietrele de granit, și pe care nu se va mai găsi pe lume vreo putere, care să le mai poată muta.

Este, în fine, sărbătoarea viitorului. Căci opera aceasta monumentală, caracteristică în forma ei curat românească, și puternică în sufletul ei românesc — este răspunsul cel mai simplu, dar cel mai convingător și cel mai categoric ce se poate da vuetelor sau murmurilor venite din lăuntru, dar mai ales din afară.

Monumentul ce se inaugurează arată sufletul, gustul, simțul curat românesc, care poate fi cu mândrie pus în fruntea tuturor și arată prin fapte omenirii că Românul este element de ordine, de cultură și spirit creator de valori.

În numele sufletului românesc al acestui municipiu, exprim recunoștința populației pentru noua piatră de hotar românească în formă și în suflet, care ne dă garanția și ne indică datoria pentru viitor.

Cuvântarea d-lui Dr. Gelu Egri,

președintele AGRU-lui diecezan.

Ziua de astăzi pentru noi fiii Agrului este o adevărată sărbătoare națională. Căci sărbătoare națională este ziua în care prăznuim un veac și jumătate dela zămisirea unei citadele, unde nu numai că s'a infiltrat în sufletele elevilor sentimentul național dărz, dar s'a format și creat caractere adevărat creștinești.

De aici au pornit 15 decenii de-a rândul fiii națiunii românești în sătulețele noastre împrăștiate în văi și munți și în comunele mai frumoase așezate în șesul așa numitei părți unguirene și a propovăduit lumina cea adevărată pe care o au acumulat în sufletele lor dela dascălii și directorii acestei școli.

Dascălii și directorii ei a fost adevărați eroi cari a luptat pe două fronturi; pe deoparte au ținut pieptul față de atacurile cari intenționau desființarea acestei instituțiuni de cultură națională, iar de alta parte au ținut sus steagul sentimentului național față de învățătura puternicului dușman de eri care se folosea de toate șiretlicurile pentru a denatura adevărul istoric că suntem descendenții nemijlociți ai marelui popor roman.

Pe lângă aceste lupte au mai ținut piept și cu vrășmașul cel mai mare, — cu sărăcia.

Dar au fost învingători, că sufletele lor a fost încălzite de un ideal — desrobirea neamului lor — de sub jugul strein.

Iată de ce sărbătorim noi astăzi membrii Agrului, căci și dintre noi mulți s'au adăpat la lumina învățăturilor acestei școli și fiindcă și noi continuăm tradiția ei, având și noi două idealuri: național și creștinesc.

Și dacă în trecutul apropiat al neamului nostru a avut mai mare importanță cel național, fără ca să-l neglijăm, astăzi primează cel creștinesc.

Astăzi când întunericul vrea să cotopească lumina, când minciuna vrea să domnească asupra adevărului, când cavalerii ai întunericului, sub masca unor principii morale, propagă desfrâul cel mai deșănțat, astăzi când fără-teamă de a fi împiedecați se ridică templu ateismului și materializmului, astăzi când aceste idei se încuibă pe deafurișul în sufletele fragede a tinerimei noastre, nu este altă cale decât numai una singură: înapoi la Dumnezeu, la morala creștină. Această idee, morala creștină a propagat această școală și o propagă și în prezent și pentru această muncă o felicităm din tot sufletul, dorindu-i în viitor multe și bogate rezultate.

Cuvântarea d-lui Dr. N. Flueraș

Dir. Hc. „Samuil Vulcan“ — Beiuș.

*Inalt Prea Sfinșile Voastre,
Domnilor Miniștri,
Onorată Asistență,*

Aniversările își au însemnătatea lor ca și pietre de hotar în cursul fără stăvilă al vremilor. Ajuns la o piatră de hotar, vrând nevrând îți rofești privirile și măsori distanțele în toate direcțiile; mai ales te gândești la punctul de plecare și la drumul parcurs. Niciodată nu este un moment mai potrivit în viața unui popor, ca și în viața unui om, pentru o revizuire a conștiinței, decât cu prilejul unei aniversări; ba chiar și în viața unei instituțiuni sunt aceste momente un prilej de retrăire a vremilor trecute, cari și-au imprimat pecetea lor în însăși ființa aceleia.

O instituție, care în cele mai grele și mai hotărâtoare momente din viața Românilor din fosta împărăție austro ungară, a fost înfiptă în mijlocul neamului nostru, este Biserica română-unită.

Nu sunt eu chemat să apreciez însemnătatea acestui mare eveniment în viața religioasă, politică socială și culturală a Românilor; a făcut-o aceasta Istoria. Istoria a constatat că Biserica română unită și-a adus tributul său de muncă la trezirea și întărirea conștiinței naționale; și prin aceasta a conlucrat la realizarea visului milenar de întregire a neamului, pe care ne-a învrednicit Dumnezeu să o vedem cu ochii noștri.

În viața acestei Biserici române unite care este cea mai grăitoare oglindă a vieții neamului românesc din fosta împărăție habsburgică, sunt atâtea pietre de hotar: la Blaj, Oradea și Beiuș, cetăți de apărare și refugiu pentru sufletul românesc și creștinesc, cari toate grăiesc despre ceea ce a fost și este, despre ceea ce a dat și dă neamului această Biserică unită.

Și când Eparhia Orăzii prăznuște a 150-a aniversare dela înființarea Școlii normale din Oradea, care este o strălucită piatră de hotar în istoria națională și culturală a Românilor din Ardeal și Crișana, — sufletele tuturor Românilor adevărați se înfățișează cu adâncă emoție privind la șirul lung de învățatori cari au ieșit din această școală așezată în umbra Bisericii, cu care împreună a depănat firul nădejdelor de trezire, de înviere a neamului românesc răstignit sub stăpâniri străine. *Cantor-docișii* — cum se numiau acei umili învățatori — *au fost straja sufletului românesc refugiat în bisericuțele de lemn și în colibele sărăcicioase dela țară. În glasul lor de tropare, în care se tânguia jalea unui neam și în fumul de tămâie s'a conservat ființa noastră de român. Biserica și școala cu modeștii ei cantori-dociși a înțeles trează nădejdea zilelor mărețe, pe cari le-am trăit noi și de cari vor beneficia generațiile viitoare.*

Răscolirea acelor vremuri trecute, ne umple sufletul cu fiorii unei pioase admirațiuni pentru marii episcopi, întemeietori și susținători ai acestor focare de cultură creștinească și românească; pentru trecutul măreț al acestei școli, căreia, în numele școlilor surori din Beiuș, vechea și nebiruită cetățue a sufletului românesc, viu să-i aduc salutul trăiesc; și totodată să depunem omagiul și să exprimăm admirația noastră față de Marele Mecena și restaurator al vremilor strălucire culturală a Eparhiei de Oradea-Mare, față de Marele Preot al renașterii sufletești-religioase în Eparhia Orăzii, I. P. S. S. Dr. Valeriu Traian Frențiu,

care a înțeles mai adânc ca oricare altul, valoarea și puterea tradițiilor creștinești și românești ale așezămintelor noastre culturale; dovadă această măreață podoabă a culturii românești, ridicată cu multe ostenete, cu strădania I. P. S. Sale.

Și când aducem omagiul nostru de recunoștință față de întemeietorii și susținătorii acestei școli, când ne închinăm în fața memoriei acelor profesori, cari au dat suflet din sufletul lor generațiilor de învățatori ieșiți din aceasta, a căror pomenire se cuvine să fie împreună cu mucenicii neamului, — dorim Școlii Normale române unite din Oradea să se ridice tot mai sus pe scara gloriei creștinești și românești, azi în țară românească și sub stăpânire românească.

P. Dr. Dominic Neculăeș,

vorbește în numele Franciscanilor Români, accentuând principiul, că adevărata cultură e inseparabilă de concepția creștină a omului. De aceea tocmai Prea Sfinșitul Orăzii a învins toate greutățile ca să ridice prea frumoasa clădire a Școlii Normale unite cu ocazia jubileului ei de 150 de ani.

Urează dezvoltare strălucită acestei Instituțiuni de cultură pentru a duce la culmele civilizației adevărate neamul nostru.

Cuvântarea d-lui Tiberiu Vereș

Președintele studențimii Orădene.

Capriciile sorții au vrut într'o semnificativă coincidență, ca fondatorul acestor instituții să fie în aceeași persoană: Moise și Dragoș, o împerechere simbolică de nume, un răscollor de suflete și un descălecător de neam — din care aceste școli și-au tras firul orientărilor, îndreptându-i destinul concordant pe planul ideii de neam, pe teren educativ și pe teren național prin cultivarea în minți și suflete a slovei și graiului românesc. Mândru de a fi aparținător unui viguros trunchiu din nația română, care în năzuințele servirii neamului — pe teren cărturăresc și educativ — a știut să-și concentreze posibilitățile civilizatoare prin fundamentarea acestor așezăminte de cultură românească și creștină, aducem pios omagiul de recunoștință întemeietorilor acestui instituit, care înainte cu un veac și jumătate, pe când încercările de trezire a conștiinței de neam și năzuințele sădirii slovei și credințelor în masele României erau într'o fază embrionară, au știut desprinde semnificația destinului poporului românesc, anticipând prin crearea de așezăminte culturale și educative cari să însușească conștiințelor redesteptate nădejdea zărilor eliberatoare. De un secol și jumătate acest așezământ este martorul și participatorul real — prin elementele create de el — la toate eforturile neamului pe drumul realizării destinului său. Cu certitudine luminătorii satelor de pe atunci, la strigătul patriotic al lui Așente Sever vor fi îngroșat pe câmpia libertății Coloanele României străfulgerate o clipă de măreția figurii Iancului pentru a li se cutremura toate fibrele ființei lor electrizate de viziunea istorică a întregului predestin național. Câți dintre ei nu-și vor fi încălzit credințele și animat sufletele, ascultând cu evlavioase emoții epocalul discurs al lui Simion Bărnuțiu, al cărui răsunător ecou l-au purtat în minți și suflete dealungul răzvoarelor pe unde-și vor fi dus truda și chinul. Câți părtași direcți la împilările suferite în vechiul regim nu vor fi urmărit în chinurile desnădejdei lor, delegația la Împărat, pentru care revoluția până la exasperare, să încleșteze pumnul răzbușător la auzul sentinței condamnatoare, din faimosul proces memorandist, iar în epoca aceea când iredenta română era organizată

și avea clară conștiința năzuințelor sale sclave acestor așezăminte de românească învățătură, a ajuns pe întinșuri ardeleni conducătorii firești al satelor, s'au înhămat nu fără eforturi și sacrificii apostolatului de fiecare zi, contribuind sistematic la trezirea conștiinței de neam și la întărirea credinței în unitatea ființei lui. Ca apoi în epoca premergătoare unității, când în convulsunile măcelului mondial trozneau din încheeturi imperii și regate, fiii acestor instituții să jină mereu și cu perzistență făclia nădejilor aducătoare de justiție socială, neamurilor încătușate. O sută cincizeci de ani! Ce dată ancorată în vastul domeniu al vremii! Înainte cu cincizeci de ani, bonjouristii de mai târziu nici nu visau Parisul și ideile generoase ale mării revoluții, când în capitala Bihariei, prin fundarea acestei instituții, înmuguria primăvara năzuințelor educative și culturalizatoare, frământându-se aluatul în care doșpeau energiile latente ce aveau să ne descătușeze din copciile jugului milenar. Câte eforturi, sacrificii, jertfe, câte vieți de om nu s'au irosit pe rând pentru a învinge obstacolele grele și mesteșugite, ridicate în calea primenirii conștiințelor românești! Toate s'au sfărmat. Și din cenușa sacrificiilor depuse pe altarul comun s'a ridicat acel formidabil patrimoniu de spirit și conștiințe românești ce-au dus prin Oituz, Mărășești și Tisa la unitatea neamului. Iată, de ce, cu emoții justificate, generația noastră stă posternată în atitudini admirative și de recunoștință înaintea falnicului Institut evocator de atâta trecut glorios, și conștientă de greutățile înfruntate de conducătorii lui pentru a servi credința și neamul, desprinde din semnificația acestei serbări comemorative avertismentul generator de îndemnuri pentru ca, moștenitori al unui trecut atât de glorios, să nu angajăm viitorul prin indolență și descreștinare. Și năzuind a ne situa pe linia de conduită a marelui înfăptuitor, să putem feri generațiile succesoare de a înscrie pe pagina activității noastre un verdict condamnat.

După ședința festivă, a avut loc o masă comună în Hala Comercială pentru 350 de persoane, iar după masă, vizitarea admirabilelor expoziții aranjate în sălile școlii jubilar.

1784—1934

Programul festivalului jubilar al Școlii Normale și al Școlii de Aplicație Române Unite din Oradea, ce s'a ținut la 28 Maiu 1934, ora 16 d. m. în sala festivă a școlii.

1. *Hübsch*: Imnul Regal; 2. * * *: Pensionarul (prolog). Elevii șc. de aplicație; 3. *Porumbescu*: »Crai Nou«, orch. simf. a Șc. Norm; 4. Dansuri naționale: Elevele șc. de aplicație; 5. Concert religios, cor; 6. *Vorobchivici*: Cântecul lui Iancu; Horia, Cloșca și Crișan; 7. *Boildieu*: Overtură, *Boccherini*: Menuet, orchestra simf. a Șc. Norm.; 8. * * *: Aniversarea școlii, piesă executată de elevii șc. de aplicație cl. III. și IV; 9. *Muzicescu*: »Marș Regal«, cor; 10. *Paschill*: »Floarea României«, orchestra simfonică a Șc. Norm.; 11. Exerciții ritmice. Elevii școlii de aplicație; 12. Dansuri. Hore, Sârbe, executate de fanfara școlii. Corul și orchestra au fost dirijate cu rară pricepere și tragere de inimă de D-1 profesor *A. Iuflu*, iar fanfara de D-1 *S. Haar*.

Acest program așa de bine întocmit a fost executat în condiții absolut superioare, la înălțimea momentului istoric comemorat.

Meritul compunerii piesei teatrale »Aniversarea Școlii« revine *fratelui școlar Matia*. Toți aceștia, în frunte cu d. director *Corneliu Săbo*, precum și micii debutanți au fost viu felicitați și îndelung ovaționați de publicul asistent.

Să nu uităm a aminti măcar în treacăt — sperăm că vom reveni — de osteneala ce și-a dat d. *Prof. Vasile Bolca*, tipărind monografia acestei școli jubilar. Conținând ea o mulțime de date foarte prețioase din trecutul școlar, bisericesc și cultural al graniței de Vest, ea merită să fie cetită și răspândită în toate părțile societății noastre românești.

D. Ministru Angelescu despre Școala noastră normală.

Foarte mulțumit și adânc recunoscător pentru munca ce s'a depus și se depune în această școală, exprim P. S. Sale Episcopului Frențiu toate mulțumirile mele și profunda mea grație P. S. Sole, școala aceasta normală, care se prezintă așa de bine în toate privințele va avea de acum înainte unul din cele mai frumoase localuri din țară. Orice Român trebuie să fie mândru de ce s'a obținut aici: școala normală va putea servi, drept model, celorlalte școli din țară, cum am spus-o, în toate privințele.

Țin în acelaș timp să exprim întregului corp didactic cele mai călduroase mulțumiri de modul cum a înțeles și înțelege să lucreze pe ogorul culturale naționale.

28 Maiu 1934.

(ss) Dr. ANGELESCU,
Ministrul Instrucțiunii.

Foști elevi prezenți la serbări.

Deși au fost invitați toți foștii elevi să binevolască a participa la serbările jubilar ale Școlii noastre normale și să se anunțe Direcțiunii, totuși mulți nu s'au anunțat. Nu e deci vina noastră, dacă nu-i trecem la catastrif

Augustin Olteanu inv. (1907—1908); Iosif Hava inv. (1932—1933); Paul Nichita inv. (1923—1924); Gavril Crișan inv. (1931—1932); I. V. Mureșan inv. dir. (1919); Al. Pușcușiu inv. dir. (1910); Nicolae Boldi inv. (1931—1932); Ioan Rațiu inv. dir.; Ioan Matheiu inv.; Nic. Căprariu inv. dir. (1910); Gh. Patachi inv. (1930—1931); Al. Fürtös inv. (1930—1931); Victor Cioltea inv. (1923); Oros Gheorghe adm. par.; Aug. E. Lauran inv. dir. (1924); Mihai Merciu inv. (1924); Vasile Dan inv. (1931—1932); Gh. Vălean inv. (1931—1932); Iosif Cardoș inv. dir. (1919); Dumitru Pop inv. (1933); Ilie Pop inv. dir.; Al. Pop inv. (1918—1919); Păr. Nic. Lugojan (1904); Al. Sabău inv. dir.; Pinteia Constantin inv. pensionar (1894); Sabău Vasile inv. (1930); Mihai Balaj inv. (1930); Pavel Sarmes preot, inv. dir. (1908); Ioan Țuprac inv. (1916); Iva Gheorghe inv. (1930); Dumitru Mureșan subrev. școlar (1906); Cornelia Pereni inv.; Gabriela Nistor inv.; Cornel Pop inv. dir. (1900); Nistor I. Iosif inv. dir. (1938); Iuliu Pop inv. dir. (1902); Adrian Pop inv. (1937); Vasile Sepeși inv. (1910); Cristofor Epure inv. șc. de ucenici (1912); Ioan Ignățel inv. (1902); Burca Virgil inv. (1932); Ioan Mândru inv. dir. (1910); Vasile Marina inv. dir. (1919); Gh. Mărcuș inv. (1910); Ioan Fathi inv. școl.; Ioan Potoran inv. dir.; Paul Nichita inv.; Al. Terebeși inv. dir.; Victor Pop inv. dir. școlar; Dumitru Alunaru inv. (1908); Augustin Miclea inv. dir.; Gheorghe Pteancu inv. (1876); Ioan Muștețiu inv. pens. (1896); Filimon Popa inv. pens.; Ioan Manu inv.; Dumitru Chirvau inv. (1889); Prunaru Mihai inv. (1896); Augustin Creșpai inv. (1898); Grigorieșcu inv.; Teodor Boșca inv. (1902); Al. Fehete inv. (1912); Gozariu Filep Eliza inv. (1919); Gheorghe Gh. Ilieș inv.; Ambrosiu Sa-

bău inv. dir.; Ioan Vanica inv. (1931); Vasile Cucu inv. pens. Al. Dămian inv. pens.; Ioan Erdei inv.; Iuliu Pereni inv.; Andrei Sabău inv. dir.; Aurel Pop inv. dir.; Gavril Nagy inv.; Alexandru Bota inv.; Gavril Pop inv.; Augustin Soran inv.; Gheorghe Mangra inv.; Dumitru Pop inv. dir.; Gheorghe Andreica inv. (1932—1933); Ignațiu Orha inv. (1832—1933); Gavril Negreanu inv.; Vasile Radu inv.; Emil Pop inv.; Traian Mureșan inv. pens.; Gheorghe Nagy inv. (1919); Ludovic Seucan inv. (1930); Pașca Porfir inv. (1931); Gheorghe Solomonie inv. (1932); Ioan Zdricea inv.; Ioan Hîșiu inv.; Vasile Vida inv.; Leontin Sabău

inv.; Nicolae Șaitoș, Ludovic Audercș, Durea Avram, Iuliu Nicoară, Gheorghe Varna, Ludovic Pop, Gheorghe Medanu, V. Fogaș, Leontin Farcu, Vasile Boitor, Petru Nagy, Ștefan Șestag, Ștefan Hrițiu, Ioan Matei, Tr. Silaghi, Tr. Tâmaș, Toduț Sablin, I. Tâmaș, E. Sfura, Gheorghe Crișan.

Au închinat pagini frumoase serbărilor: „Dimineața”, 31 Mai 1934; „Patria”, 30 Mai 1934; „România Nouă”, 31 Mai 1934; „Vestul”, 3 Iunie 1934; „Gazeta de Vest”, 30 Mai 1934; „Unirea”, 2 Iunie 1934; „Observatorul”, Mai—Iunie 1934.

La 150 ani de viață a școlii normale unite din Oradea.

Un eveniment atât de rar pentru noi Români din această regiune a fost sărbătoarea a 150 de ani dela înființarea școlii normale gr. cat. române din Oradea. Cu toate greutatea vârstei înaintate nu m'am putut reține dela sărbătoarea înălțătoare, chemat de un dor tainic spre a-mi mângâia anii adâncilor bătrânețe la flacăra amintirilor duioase ce mă leagă de această școală, al cărei elev am fost.

Intrarea mea la aceea școală a fost datorită unei întâmplări. Făcusem patru clase la liceul din Beiuș, iar când voiam să intru în clasa a V-a nu am căpătat bursă. Rămas orfan de tată, imi perdusem orice speranță în continuarea studiilor. Devenisem abătut, plângeam amar. Destinul face ca să întâlnesc pe profesorul Paul Vela care mă chemă la preparandia de pe lângă episcopia gr. cat. din Oradea, spunându-mi că acolo voi căpăta și întreținere.

Dupăce petrec amărit vara anului 1873 în munca grea a câmpului, în Septembrie plec cu traista în spate din Vezendiu pedestru până la Oradea, cu gândul numai că școala normală imi va fi singurul sprijin, în aspra sărăcie de copil de țăran orfan. Întâlnesc tot pe profesorul Paul Vela care era conducătorul internatului. Dupăce mă înscriu, imi încredință cheile internatului, spunându-mi: »Inchide și deschide.« Cum era timpul procurării cu cele necesare începutului de an școlar, am dat drumul la câți mai mulți să iasă în oraș. Venind profesorul Paul Vela și aflând de cele petrecute imi reluă cheia, o aruncă cu atâta supărare de se rupse, iar încredințarea mi-o ridică. Cum șederea noastră a celor săraci în internat era condiționată de munca depusă intens, am fost plasat la alte servicii, căci toate serviciile trebuiau făcute de elevii interni ai școlii normale, cei externi nu se împărțeau de nici o binefacere dela internat, dar nici la acest serviciu nu erau obligați.

Cursurile le urmam în două săli învecinate, din corpul clădirei seminarului elevilor de liceu. Cursul I. se preda într'o sală mică, iar cel II. și III, într'alta mai spațioasă; aceste două cursuri se predau alternativ, pe doi ani. Director ne era rectorul seminarului domestic Dr. Ioan Sabo, mai târziu ajuns episcop la Gherla. Profesori am avut pe următorii domni: Paul Vela, Iuliu Papfalvai ca titulari, iar Gr. Görög și Gavrilă Pal, învățători la școala primară și prof. suplenți la noi Gheorghe Cioara prof. de cant și cantorul catedralei, iar bătrânul Weinpolder a propus muzica vocală și instrumentală, Szamosi desemnul; dânsul a fost inițiatorul în arta picturii a vestitului pictor Munkácsy Mihai; gimnastica a propus-o Găvrilă Pal.

Elevii școlii se recrutau dintre copiii de țăran și majoritate, mai puțini din cei ai cantor-învățătorilor și rar de ai preoției. În aceeași serie ne găseam

elevi de vârste foarte diferite, căci unii erau primii având clase secundare, iar dintre ei și cu clasele primare numai, în cursurile II și III ajunsesemii vro 12 înși. Manuale în clase nu aveam. Tot cursul trebuia să-l copiem, dar lecțiile trebuia să le învățăm temeinic, căci altfel luam aspre pedepse. Profesorul de care ne leagă mai interesante amintiri a fost Paul Vela. El ne preda religia, pedagogia și metodică, studiul ce le presăra cu foarte multe din observațiile vieții de familie. El făcea distincție între elevii din Bihor, dar maicuseamă cu Sătmărenii se purta foarte aspru. Rezultatul a fost că sătmărenii ieșeau mai bine la sfârșitul cursurilor ca cei din Bihor, întrucât prof. P. Vela, trecând la episcopie în mijlocul anului școlar în calitate de secretar, în locul lui a venit Dr. Augustin Lauran. Cu Dsa meritele erau just apreciate. Prof. A. Lauran a sistematizat un curs al materiilor sale, trecându-le la tipar, care apoi a servit și altor școli normale gr. cat. unite drept manual de școală.

Matematica, ist. naturală și fizica, cum și economia erau predate de către prof. Iuliu Papfalvai, ca ei în timpul prelegerilor era pururea vesel, foarte entuziasmat de materia sa și ne însufla multă dragoste față de materiile predate. Făcea adesea glume cu un elev de prin Banat în vrâsta de 45 ani, poreclit Moșu. Acesta venise la școală deja căsătorit, soția-i lucra în oraș ca bucătăreasă. Se lupta din greu cu nevoile vieții. Cu toate acestea, a urmat regulat cursurile, entuziasmat fiind de cariera dascălească. Un altul, tot înaintat în vârstă Gh. Voda, tot din Banat, cam de 30 ani, care înainte era primar acasă în comuna sa. Un al treilea Emanuil Boloș, având obiceiul să fumeze, a făcut multe necazuri corpului prof. Acesta însă nu era înaintat în vârstă, era de tott neglijent, încât făcea 2—3 ani câte un curs. Acești trei nici nu au terminat școala. De soarta lor nu am mai știut nimic în viață.

Ca ceva interesant, amintesc un epizod hazliu din viața școlară alui E. Boloș și anume: dupăce a comis fel de fel de dizordini, odată a fost dat afară din seminar. Cum însă el era lipsit de mijloace, nu a fost în situația de a intra în gazdă, ci, vara fiind, și-a dus lucrurile la marginea orașului, într'un tufiș, pe cari peste zi le încredința ștregarilor ce aveau și dânsii locuința acolo, iar întrebând fiind decâte prof. P. Vela unde-și are locuința a răspuns că la »Arborele verde« ... purtând acest nume unul din hotelele Orăzii.

Prof. Papfalvai întrerupându-și cariera, a fost urmat la catedră de către Ioan Ciceronescu, doctor dela Roma. Acesta trăia cu elevii școlii într'o atmosferă foarte prietenoasă.

Studiile de l. română și maghiară ni le propunea învățătorul școlii primare Gr. Görög, ca suplent. Era în vârstă de aproape 60 ani, sârguincios, dar foarte nervos. Avea un dar special de a explica frumos.

Geografia, Istoria, Constituția și Gimnastica le propunea înv. Gavril Pal. Avea predare cam greoaie. Cântul și tipicul îl predă Gh. Cioara, cantorul catedralei, care nu stăpânea nici o metodă în predarea materiei. Deacea nu putea învăța cântul decât cei cu înclinări prea pronunțate la cântări.

Gimnastica se predă foarte rar de înv. G. Pal.

Școala Normală avea foarte puțini elevi, ce mă face să-i pot trece foarte ușor cu numele, pe cei din curs II și III. În anul școlar 1874—5. în cursul II. era Vasile Bura, Teodor Ciumpea, Iosif Gyöngyös, Petru Libuț, Gheorghe Muntean și Gh. Pteancu, dintre cari numai Gh. Pteancu este în viață. Elevii cursului III sunt Gh. Costin, Ioan Creț, Ioan Erdei, Petru Laslo, C-tin Pușcaș și Ioan Sabo. Acest din urmă este încă în viață și locuiește în Oradea. Dintre acestia singur Gyöngyös a trecut la stat, restul a rămas în serviciul școlii confesionale.

Școală de aplicație nu aveam, ci de tot rar treceam la cea confesională pentru a face puțină praxă, fiind prea ocupat profesorul de pedagogie și nu ne putea însoți. Astfel fiind situația, am rămas cu teoria și ne nizuam să ne specializăm în viață după sfaturile primite dela colegii mai în vârstă, dar mai cu seamă duceam merinde prețioasă dela adunările Asociației, ce erau totdeauna conduse și ținute cu entuziasm și însuflețire.

Dornici de muncă în ogorul națiunii, după trei ani de studii, ne cerurăm locuri pentru candidare. Au urmat o mulțime de greutăți. Fiind recomandat de guvernul diecezan să candidez la Leta-Mare, am fost refuzat de către popor, ca nefiind apt pentru cantorat, deși biserica avea cantorul său. La fel mă fost respins și la Nyiradony, unde concursesem tot la recomandarea superiorității diecezane. Cu mare greutate apoi am ajuns la post în Borlești, de unde guvernul diecezan a transferat pe antecesorul meu, pentru a-mi face loc și fiind acesta suplienitor. Aici nu am găsit mare dragoste, pentrucă poporul spunea că dâșii sunt săraci, nu pot susținea pe un învățător așa bine îmbrăcat. În urmă, după multă tocmeală, protopopul mi-a predat cheia locuinței, la școală locuia cantorul, fiind apreciat pe acele timpuri singur cantorul.

Acest post mi l-am ocupat la 13 Noembrie 1886. Numărul elevilor era aproape 100, îndesuși într-o singură sală, deoarece comitetul școlar a luat măsuri să nu se încălzească 2 săli de clasă. Rechizitele școlare erau câteva tablă de perete, tabla de scris și creta, elevii în total aveau 4 abecedare, din cari ceteau fără să cunoască literile. Am adunat abecedarele dela elevi și am format din toți una clasă, cu cari am început munca prin scris-cetit. Părinții s'au revoltat din cauza că am luat abecedarele dela copii, amenințându-mă că, dacă nu le le instruez copiii din carte, nu-mi vor da plată, alții sau plâns protopopului spunând că elevii nu învață, ci numai fac la tablă niște deseme... Fiindcă eu lucram după un metod pe care nu-l cunoșteau sătenii, protopopul i-a mângâiat cu aceea să mă lase să continuu cum știu eu și acuși la examenul mic — din luna Februarie — dacă nu voi produce rezultat, o să ia măsurile de cuviință. Acuși la acest examen, văzând părinții cum copiii lor știau scrie și ceti cu litere mici, s'au mirat foarte mult, spunând,

cum fără cărți numai cu ajutorul tăblii, a putut ajunge asfel de rezultat. Atunci, din inițiativa lor s'au decis să-mi majoreze salariul anual dela 63 florini la 100 și să cumpere din casieria bisericii cărți tuturor copiilor, judecând că, dacă fără cărți au știut ajunge copiii așa frumos rezultat, cu cât mai mare pot să ajungă având și cărți. Se poate închipui mirarea și mulțumirea părinților când către finea anului școlar, dintre cei mai talentați au știut să reciteze în biserică Tatăl nostru, Credeul și să citească chiar și Apostolul.

Creștea și râvna mea de lucru, odată cu primile progrese recunoscute de cei cărora le eram dedicat pentru viața-mi întreagă. Mai mare bucurie și mai nobil imbold la muncă nu-mi era altul, cât acela de a auzi că aceia țărani, cari protestau și erau contra venirii mele în Borlești se făleau cu învățătorul lor cunoscuților din alte sate.

Locuitorii din comuna Pomi în urma succeselor realizate în Borlești, îmi ceruse în repetate rânduri să merg de învățător în comuna lor. Despărțirea-mi de Borleșteni mi-a rămas neștearsă.

În cumuna Pomi am avut ocazia de a cunoaște pe marele luptător Dr. V. Lucaci, pe atunci profesor în Satu Mare. El venea regulat săptămânal prin comuna Pomi și mi-a sugerat o cale puternică de activitate românească prin Asociația învățătorilor. Reuniunea învățătorilor a luat ființă prin anul 1881, ținându-se prima ședință în comuna urbană Carei, iar a doua în comuna Pomi. În timpul acela, fostul meu profesor Dr. Augustin Luran, ajuns de director al școlii normale unite din Oradea se declară că, din Oradea și până în Borlești nu a întâlnit cor mai bine organizat ca pe al meu, ceea ce putusem realiza prin o voință fanatică de lucru și mie îmi era o surpriză, când îmi aduceam aminte că chiar slaua mea ureche muzicală mă făcuse să am rezerve la început față de școala normală.

După o activitate plină de amintiri plăcute în comuna Pomi, în anul 1887, am fost ales învățător în comuna urbană Carei. În Carei, am găsit o școală cu o sală de clasă cuprinzând 80 elevi, în anul prim. N'a trecut mult timp și a fost nevoie de încă o sală de clasă, deoarece a crescut numărul elevilor la 140. Acuma aveam elevi nu numai români, ci și rom. cat. și reform. De altminterlea Români din jur, mă onoraseră cu educația copiilor lor. În anul 1890, s'a deschis și a doua sală de clasă, iar în anul 1906, s'a deschis și a treia, în care apoi s'au grupat toate fetele.

Dintre elevii claselor conduse de mine, ajunși în viață la o poziție mai însemnată, pot să amintesc pe următorii: Ilie C. Barbul, Vasile Barbul, Nicolae Barbul, Vasile Simon, Găvrilă Barbul, Eugeniu Barbul, Gheorghe Barbul, Dr. Emil Lobonț, Dr. Gelu Egri, Aurel Egri, Dr. Cornel Pop, Aurel Pop, Dr. Nicolae Dărăbant, Vasile Șuta, Ludovic Vida, Grigoriu Pop dr., Dr. Ioan Gherman, Silviu Tămaș, Dr. Al. Pteancu, Vasile Marchiș, Gheorghe Pteancu, Ioan Rațiu, Mihai Prunar pensionar, Silaghi Nicolae, Codrean Ioan.

În comuna Pomi, am avut ocazia rară de a primi în școală ca asistenți la examen, pe lângă Dr. Vasile și Constantin Lucaci, pe aristocratul Nicolae Ujfalussy, fost prefect în județul Satu-Mare, apoi guvernator în regiunea Caraș-Severin, cum și pe subprefectul jud. Satu-Mare Ludovic Ujfalussy; prim-pretorul plășii Seini, Robert Eötvös. După ce răspunsurile elevilor la întrebările puse în l. română i-au surprins, de felul cum elevii știau să înțeleagă textul greu cu atâtea lați-

nisme, pe cari ei le știau și aplica foarte ușor, acest guvernator, la finea examenului a adresat elevilor cuvintele următoare, ce fîn locul unor prorocii: »Nu va pieri Românul niciodată, căci dacă din școala primară începând învață sânguincios și înțelege stil așa de greoiu, vieța-i este asigurată«. Dealtcum acest om avea cădere să judece rezultatul, pentru că poseda limba română la perfecție.

În anul 1907, vine draconica lege »Aponiană» conform căreia autoritățile școlare nu permiteau nici chiar salutul în limba română. Primeam dese reproșuri că nu mă supuneam. Era de a mea demnitate a răspunde cu o demisie, care mă scutea de umilință. Astfel am ajuns să devin penzionat în anul 1909, fiind nevoit a-micâștiga pâinea în calitate de cassier la filiala băncii »Bihoreana.«

În acest timp, interveni o mare frământare pentru Români datorită înființării episcopiei Haidu-Dorogului, în deosebi prin schimbarea calendarului, producându-se o mare turburare chiar în sinul aceleiași familii, căci se încurcau sărbătorile și posturile.

În acest timp, pregătirea spiritelor în jur se făcea prin sufletul devotat al marelui luptător Dr. V. Lucaci, în jurul căruia ne adunam în secret și făceam proteste în scris la Roma. Sosind epoca războiului desrobirii, prin regiunea noastră să strecurase o româncă din vechiul Regat, d-na Stoica, aducându-mi vestea despre pregătirea de războiu, trimisă de către Dr. V. Lucaci, cari se afla de dincolo. Această femeie la Bistrița fiind arestată, am fost și eu ca unul ce vorbise cu o șpioană, de asemenea arestat. Unde am stat din 6. Sept. 1916 — până la 17. Mai 1917, când am devenit liber, după îndelungi procese.

În închisoare, am convenit cu preotul, cantorul, primarul și curatorul, cum și mai mulți fruntași din comuna Râșinari. Toți purtam doar vina că nu am vândut conștiința nimănui. Toți fusesem crescuți în evangelia suferinții, toți credeam orbește în mântuirea acestui neam. Credința însușită în școlile în cari învășasem. Deși timpul despărțirii de băncile școlii era lung, în sufletele noastre trăia același dor de libertate, care din ceas — în ceas devenea realizabil.

Odată trecută epopeia războiului, și Românii în posibilitatea de a și dicta siguri de soarta lor, m'am întors cu duioșie pe meleagurile localității, unde învășasem școala, la Oradea. Aici am avut cinstea să fiu ales de director-învățător la școala primară din Str. Holban; la anul, director controlor al tuturor școlilor primare-comunale din acel oraș.

Retras la Carei, în anul 1922 am primit conducerea școlii primare de stat, în a căreia serviciu am stat până în 1927, data trecerii din nou la penzie, având în total un serviciu de 50 ani în slujba școlii românești.

Atât sărbătorirea-mi din 1927, cum și cea din 1934, a școlii normale unite din Oradea, a mea la 50 ani de activitate, iar a școlii la 150 de viață, sunt momente neuitate în viața mea. Evenimente pe cari destinul le-a lăsat să aibă loc după unirea tuturor Românilor. Ele arată că ideile pentru cari se năzuia: lumina, cultura, libertatea și dreptatea trebuiau împlinite. Noi, bătrânii lăsăm tinerilor doar o rugă-minte: *Templul sfânt, la care ne-am adăpat atâtea generații în colșișorul acesta de țară, să fie păstrat cu adânc respect.*

Carei, la 11. Iunie 1934 **Gheorghe Pleancu,**
dir. învățător în retragere.

Impresii și amintiri.

Din anunțuri de ziare am luat știre, că Școala Normală Română Unită din Oradea, la 28 Mai 1934 își serbează jubileul de 150 ani al existenței sale, invitând absolvenții ei și pe toți cei iubitori de cultură românească, să ia parte la aceste serbări. Ca unul, care mi-am luat diploma la această școală normală în anul 1908, și ca unul, care dela această dată, deși aveam multe ocazii, nu am revăzut internatul școlii, unde mi-am petrecut 9 ani ai tinereții, nu am văzut figurile eclesiastice și didactice atât de hotărîtoare în formarea caracterului meu, m'am hotărît să iau parte la aceste serbări.

Sunt unul dintre acei, cari nu mi-am anunțat participarea comitetului organizator al serbărilor. Aveam dorința fermă de a rămâne omul obscur, care dela distanță să privesc desfășurarea programelor oficiale, însă cu atât mai hotărît să încerc a retrăi trecutul, să încerc a-mi reconstitui totul așa, cum a fost atunci...

Călătoria făcută spre Oradea în dimineața zilei de 28 Mai a. c. era aproape asemănătoare călătoriilor făcute între anii 1899—1908. Aproape fiecare stație mai importantă ne îngroșa rândurile celor ce am plecat dela Satu-Mare și ne nizuim spre lăcașurile copilăriei. Conversațiile din drum se rezumau în reeditarea tuturor faptelor, astăzi copilărești, dar pe care le-am trăit cândva... Ajunși în gara Orășii, convoiului nostru s'au alăturat altele, cu care ocazie puțința de recunoaștere a fost pusă la grele încercări, având obligația să descifreze figurile celor ce veniau aici cu fețe preschimbate de cei 50—30 ani trecuți dela data despărțirii. Surprizele și bucuriile revederii au fost mari și formau senzația zilei întregi. Calea făcută dela gară și până la catedrală, respectiv până la noul și impozantul palat al școlii normale, a fost nu mai puțin lipsită de emoții. La mici distanțe, se iviau figuri, în fața cărora aveam câte o tresărire, parcă le cunoșteam, par'că ne cunoșteau, însă treceau câteva clipe, până descifrându-ne aveam curajul vorbei, a recunoașterei. Prin ajutorul imaginației fiecare treceam printr'o metamorfoză, privind ochii noștri sufletești, nu omul care ni se prezintă, ci băiețandru de care ne-am despărțit cu mulți ani înainte. Memoria, între timp, răscolea momentele mai însemnate ale vieții de atunci, astăzi souveniri, cu plăcere reimprospetate. Sufletele noastre au scos la iveală tot ce au înmagazinat în timpul conviețuirii noastre cu cei acolo adunați, cauzându-ne câteva momente atât de frumoase, încât în drumul ce-l făceam, ne credeam iarăși seminariștii... , prepașan-diștii... de pe vremuri.

Ajunși în fața noului palat somptuos și falnic românesc al școlii normale, am admirat clădirea. Ne puneam însă reciproc întrebarea: unde ești tu veche școală? ... unde sunt cele două modeste sale întunecoase, igrasioase, nesănătoase din curtea seminarului? ... Ce izbitoare deosebire. Ne gândeam cu drag la modestul locaș, pe care-l spuneam al nostru, însă priveam cu mândrie la cel care-i luase locul. Ne spuneam în urmă: dacă cei câțiva profesori ai noștri au răscolit sufletele noastre, dându-ne acea hrană sufletească care ne-a ajutat să fim ceiace suntem, în modestul locaș lipsit de orice inventar ori instalațiune, care le-ar fi putut ușura munca lor de dascăli ai dascălilor, atunci cei ce vor fi crescuți în noul palat, instalat cu tot ce poate da tehnica modernă, având

și un corp didactic mai completat, vor fi aceia, pe cari îi reclamă timpul și nouile împrejurări.

Am intrat în catedrală. — Imprejurarea, că aici, în afară de corul lărgit, găseam totul ca pe vremurile noastre, ne făcea să credem, că vom avea mai puține surprize. Impresia ne-a fost de scurtă durată, deoarece la ieșirea soborului preoțesc întru întimpinarea Preasfințitului, cu regret am constatat că trecutul s'a dus și nu mai este.

În zadar ne așteptam ca cel întimpinat să fie figura blândă a marelui mecenat, Mihail Pavel, episcopul săracilor. Sufletește îl vedeam, venind pe jos spre catedrală dela modesta lui rezidență episcopască. Cel așteptat nu mai era, nici figura impozantă a episcopului dispărut Dr. Demetriu Radu. Clipele solemne și imaginația în plină activitate, ne face să ne împăcăm cu dispariția celor doi mari episcopi găcind în urma lor un altul, pe care realizările pozitive, îndeplinite de când știm că este în fruntea eparchiei Orăzii, îl ridică lângă ceice se pot numi marii săi antecesorii. Preasfinția Sa, Dr. Valeriu Traian Frențiu, mergând pe drumul bătătorit al aceluia ce era cândva Mihail Pavel, merită toată recunoștința credincioșilor săi și a neamului românesc.

Privind la soborul preoțesc ajutător Preasfinției Sale, în aducerea jertfei jubulare, am tresăltat. Ne era greu să ne menținem în lumea imaginată a copilăriei noastre. Cea mai mare parte dintre ceice formau săborul trecutului, nu mai erau, iar pe cari i-am regăsit, nu mai erau cei lăsați aici. Am lăsat doi profesori tineri, în pragul vieții și am regăsit doi dignitari bisericești cu coroane episcopale pe capete. În zadar căutam pe bătrânul și blândul prepozit Cheovari, pe canonicul Vella cu barba lui frumoasă albă, pe eruditul și evlaviosul prepozit Dr. Augustin Luran, director și profesor al școlii normale într'o lungă serie de ani. Nu găseam figurile noauă plăcute, ale celor ce cândva se numeau: Moise Neș, Dr. Florian Stan, Joan Butean, toți dignitari bisericești și foști directori ai școlii normale. În zadar căutam după vocile dulci ale capelanilor Bulc, Darabant și Hetco. În zadar căutam să auzim răspunsurile din strană ale bătrânului Cioara. La acest loc, cu plăcere regăseam vocea sonoră și pătrunzătoare în suflete a D-lui Mihai Silaghi, profesor al nostru de cânt bisericesc, vrednicul învățacel și urmaș al aceluia ce a fost cantorul Cioara.

După cum aminteam adinioarea în săborul bisericesc, ajutător la sfânta liturghie arhierescă am regăsit 2 profesori de ai noștri, ca marii dignitari bisericești. Inimile celor ce am avut norocul de a fi discipolii profesorilor Dr. Gheorghe Miculaș și Petru Tămăian, au bătut mai viu, văzându-i astăzi în pozițiile înalte, unde Cel de Sus i-a învrednicit a fi. Acești doi foști conșcolari și profesori prin felul lor de a fi se întregeau de minune. Generațiile de dascăli calificați între 1904—1914 le datorează toată recunoștința. Primului i se datorează creșterea noastră didactică-pedagogică, celuiilalt creșterea noastră religioasă-bisericească. În aceste clipe de refacere a trecutului, deși-i regăsim în ornate bisericești episcopale, ni-i reîncarnăm sufletește în figurile lor de atunci, auzindu-le chiar vocile, pe primul văzându-l întrând în modesta sală din curtea seminarului și în loc de alt salut, deschizând ușa, rostind acel »zi Ambroziu« . . . iar pe al doilea ca neîntrecut spiritual și catechet, căruia îi datorăm acea educație religioasă, pe care din nenoro-

cire, astăzi nu o mai găsim nicăirea. Îi salutăm cu dragoste pe acești modelatori ai noștri în nouile lor onoruri, însă îi rugăm să nu se supere, că pentru noi tot cei vechi rămân, tot acei profesori, din al căror foc sacru am luat făclia pe care am purtat-o, o purtăm și o vom purta până când Cel de Sus va binevoi.

În asemenea frământări sufletești, s'a început slujba jubilară, în cursul căreia am admirat armonia sunetelor îngerești ale corului Hubic. Și noi cântam în cor cândva, credeam că cântăm chiar frumos, totuși în fața corului D-lui Hubic, ne plecăm, aducând toată admirația noastră maestrului, care ne face cinste prin priceperea și munca pe care o depune pe terenul muzicii bisericești.

Serbările de inaugurare a noului local al școlii normale, precum și serbarea școlară, au fost serbările școlii de astăzi și nu a absolvenților. Este natural să fie așa, deși poate, că ocazia era prielnică să se fi făcut de astă dată o excepție. Nu ar fi stricat nimbul serbărilor prezența activă a foștilor absolvenți, cari s'au prezentat la serbările jubulare ale școlii, într'un număr frumos. Aceasta cu atât mai vădit, că este mare numărul aceluia, cari pot forma o mândrie a școlii, fiind binecunoscuți și de către marele ministru al instrucțiunii publice D-l Dr. Angelescu.

Am fi dorit cei acolo adunați, să dăm față cu ceice ne-au fost cândva profesorii noștri și am regretat foarte mult, că programul zilei, împreună cu înaltele lor situații a făcut imposibilă o asemenea întâlnire.

Singurul cu cine am putut schimba câteva cuvinte a fost harnicul director actual al școlii normale și care ne-a fost profesor în ultimul an de școală. Ne-am bucurat de revedere. L-am felicitat de rezultatele ajunse. Dorindu-i multă izbândă în noul local — ne-am despărțit cordial.

Ziua s'a terminat cu o neuitată seară petrecută împreună toți ceice ne-am cunoscut cândva. Am fost încă odată împreună noi de noi, vechii preparanți. Multe souveniri îngropate am dezgropat cu această ocazie, ne-am bucurat de ele, par'că le-am fi retrăit. Bucuria noastră însă a fost de scurtă durată. Ne-am despărțit cu inima apăsată, cu cugetul, că cine știe, dacă ne vom mai revedea cândva pe acest pământ.

Ambrozie Nicoara,

Dir. școlii ind. de ucenici din Satu-Mare.
f. insp. al învățământului muncitoresc.

— *COMUNICAT. Comitetul de direcție al Asociației Generale a Românilor Uniți (A.G.R.U.) întrunindu-se la 9 Iunie a. c. sub președinția D-lui Dr. Valeriu Pop, a luat în desbatere chestiunea suprimării delictului adulterului cum și reglementarea avortului din proiectul de cod penal. Comitetul de direcție a constatat că dispozițiile proiectului de cod penal, în ce privește adulterul și avortul, sunt în opoziție cu principiile moralei creștine și contrarii cerințelor menite a asigura soliditatea familiei, vitalitatea și sporul firesc al populațiunii românești, exigențele moralei creștine fiind și de data aceasta întru taate concordante cu interesele naționale. Comitetul de direcție a hotărât să redacteze un memoriu, pe care îl va înainta guvernului și Corpurilor Legiuitoare, în ferma credință că forurile răspunzătoare nu își vor însuși aceste dispoziții din proiectul de cod penal.*

Episcopii și Școala normală română unită din Oradea.

Ca de toate instituțiile culturale, așa au îngrijit episcopii români uniți din Oradea și de Școala lor normală eparhială.

În concepția creștină, Școala și Biserica sunt instituții congenitale. Ea își are temelul în porunca Mântuitorului: »Mergând învățați toate neamurile!«

Veacuri de-a rândul, Europa n'a cunoscut alte școli decât pe cele mănăstirești și parohiale. De aceea se spunea cu atâta dreptate că Școala e tinda Bisericii.

Revenind la subiectul nostru, trebuie să constatăm că încă arhiereul-vicar Meletie Covaciu cerea la 1756 școli la Oradea, Beiuș și Vașcău. Își da și el seama că întunerecul sufletelor e cel mai mare dușman al omenirii.

Pentru învățământul normal.

Moise Dragoș, întâiul episcop titular al eparhiei unite de Oradea, a avut să poarte lupte grele nu numai pentru înființarea eparhiei sale independente de cea romano-catolică, ci și pentru întemeierea școlii normale. Stăpânirea de atunci ar fi fost foarte bucuroasă ca normaliștii români să urmeze cursurile prescrise la Școala normală romano-catolică. Episcopul Dragoș îi dovedi, însă, că lucrul e cu neputință, fiind nu numai limba și naționalitatea, ci și ritul și disciplina bisericească fundamental deosebite.

Mai mult tolerată decât recunoscută și aprobată, această Școală funcționează până în 1845, când Guvernul unguresc de atunci iarăși vrea să-i schimbe caracterul confesional, desființând Școala normală romano-catolică și îndrumând pe elevii acesteia să urmeze cursurile, în ungurește, firește, la Școala noastră. Episcopul de atunci Vasile Erdeli-Ardeleanu, însă, nu era omul care să nu vadă cursa ce i se întinde. Refuză categoric această ofertă, stăruind cu toată energia pentru menținerea vechiului ei caracter românesc și unit. Reorganizând-o în 1847, el îi dă și un corp didactic foarte distins din care făceau parte: Iosif Sălăjanul, atunci canonic, mai târziu episcop; Ioan Pop, economul Seminarului, mai târziu canonic și Ioan Vancea, atunci tânăr cu strălucite studii făcute la Viena, mai târziu mitropolit și organizator de mare merit al provinciei noastre mitropolitane.

Nici episcopii următori nu-și uită de această instituție diecezană. Iosif Pop Sălăjanul îi sporește numărul cursurilor de la două la trei; Mihail Pavel de la trei la patru; Dimitrie Radu construiește localul întrebuintat până la sfârșitul anului școlar 1932—1933 și trimite pe directorul școlii de atunci, acum prepozit capitular, Il. Sa Dr. Gh. Miculaș să facă studii, văzând cum sunt organizate nu numai școlile normale din țară, ci și din străinătate.

Iar ce a făcut actualul episcop, e de prisos să mai spun, când meritele lui au găsit apreciatori atât de elocuenți ca reprezentanții autorităților noastre civile și bisericești, în frunte cu d. ministru al Instrucțiunii Dr. C. Angelescu, ale căror cuvântări le publicăm în altă parte a revistei.

Pentru cel primar

Nu e de prisos, însă, să schițăm oricât de sumar opera înfăptuită de episcopii noștri pentru învățământul primar românesc din părțile Graniței de Vest a țării.

Învățământul normal are în vedere pe cel primar. E un instrument pentru deservirea nevoilor lui.

De aceea nu va fi indiferentă reamintirea măsurilor cuminți luate de episcopii noștri pe vremuri — nu așa de mult — când toate școlile noastre primare nu erau de Stat, ci confesionale bisericești.

Există o întreagă legislație-model, în această privință. Totul era prevăzut și bine reglementat în această legislație: Datoriile parohului, directorul de totdeauna al acestor școli; ale protopopului, inspectorul distric-tual; ale inspectorului diecezan central.

Școala atunci era, în adevăr, fiica și aliata firească a Bisericii; nu vrăjmașa sau, în cazul cel mai bun, vecina ei indiferentă de astăzi.

Învățătorul, fiind și cântăreț bisericesc, participa la toate slujbele și aducea și pe copiii la ele.

Ce bucurie era în familie, când odraslele lor, sub îndrumarea d-lor învățători, recitau »Tatăl nostru«, »Crezul« sau cetiau chiar »Apostolul« în Biserică, în auzul satului întreg. O asemenea participare activă la sfintele slujbe era eveniment important, care se discuta cu aprindere în vieța satelor.

Astăzi?

Domnii învățători, considerându-se funcționari de Stat, sunt de atâtea ori bucuroși că nu trebuie să se ducă la biserică și mai ales să nu ducă cu ei și pe copiii; cel mult dacă le dă poruncă să meargă; încolo, treaba lor și a popii cum o execută.

Rămânând copiii fără control, de multe ori nu vin la biserică, ori dacă vin, neparticipând în mod activ la slujbe, se plictisesc, cască, se razimă într-o parte, sau într'alta, când nu intră și ies cu vuiet sau când nu hoinăresc pe mădane, scandalizând pe toți buni creștini cu desmățul lor.

Din acești copii, lăsați de capul lor, se recrutează elemente ca faimosul Constantinescu, ucigașul lui I. G. Duca sau ca asasinii deputatului Popovici: Dinescu, Grigoriu și Rășcanu. Cei fără Dumnezeu sunt în mod necesar, pătați de toate crimele.

Și poate, chiar sub raport material, situația învățătorilor cântăreți bisericești era mai favorabilă decât acum. Când nu li se plătia în bani gata suma de 1000—1200 coroane aur — ceea ce reprezintă de 40 ori atâta în moneda de astăzi — li se dau cele necesare (alimente, lemne etc.) în natură. Dacă se iviau discuții cu privire la aceste valori, decidea comisia administrativă județeană, fixând ea prețurile adevărate.

Oricum însă, atunci nu se pomenia de plată în »bonuri« mincinoase ori chiar de suspendarea lefii pe luni întregi, cu atât mai puțin de sinucideri sau crime făcute de învățători și învățătoare din cauza de mi-zerie.

N'ar fi oare un prilej potrivit de revenire asupra greșelii ce s'a făcut cu confiscarea — acesta e termenul just — învățământului primar confesional în primii ani de entuziasm delirant al României întregite? Ea n'ar fi numai o măsură cuminte de economie națională, ci o reintrare în făgașul evoluției istorice, mereu ascendente, a neamului nostru.

P. I. Georgescu.

Pentru profesorii de ieri.

Când vorbim despre acești semănători de ideale ce și-au trăit vieța în școala noastră trebuie să ținem seamă de anumite criterii.

Profesorul e și el un om ca ceilalți, de cari se deosebește doar prin o destinație specială pe care o dă vieții sale, sacrificându-o școlii și cărții. Și cu cât o persoană, plecată pe acest drum, va avea curajul să se debaraseze mai mult de mărunțișurile cotidianului și să-și destineze viața educației și instrucției generațiilor, pe care cu duhul său trebuie să le frământa, cu atât rostul său va fi mai înalt.

Adevăratul om al școlii e acela, care o consideră pe aceasta de adevărată sa familie, pentru care se năzuiește ca să câștige o zestre morală și intelectuală cât mai bogată și curățită de tot materialul amorf, ce ar constitui un balast în calea progresului; o zestre potrivită cu aspirațiile timpurilor pe care le trăiește.

Un astfel de om e un adevărat misionar a umanității de care societatea trebuie să țină seamă și să-l încurajeze în drumul apucat.

Așa ar fi firesc.

Dar se întâmplă de multe ori, că acești apostoli ai lumnii, în loc de ajutor și recunoștință din partea presidiului în care, și pentru care acționează sunt primiți aici cu dușmănie, pentru că munca și străduințele lor nu sunt înțelese.

Ar mai fi o mângâiere: Înțelegerea și recunoștința venită de sus, dela cei puternici, a căror directive le urmează. Dar când aspirațiile pe care le reprezintă constituie idealul de mai târziu a unui popor oprimat, de către potențaii sus puși, cu interese tocmai contrarii păturei pe care acesta e chemat ca s'o ridice, persistența educatorului în direcția pe care a pornit constituie un adevărat eroism, pentru care nu poate aștepta altă recunoștință în viață, decât mulțumirea sufletească de a fi luptat pentru o cauză dreaptă.

Atitudinea aceasta e un apanaj al sufletelor mari, lipsite de egoismul muritorilor de rând, cari caută să smulgă tot profitul clipelor trăite, a oamenilor ce și pot incopcia viața în seria de generații viitoare, a căror aspirații le trăiește și cu a căror izbândă caută să se identifice în mod aprioristic.

Sunt gânduri ce m'au năpădit acum acum când încerc să fac un diptih al vrednicilor ce s'au perândat pe la școala normală dinainte de unire.

Bieții profesori ai preparanzilor Simeon Maghiar, Ioan Corneli și după ei întreg cortegiul de cărturari ce s'au perândat pe la școala noastră, până la unirea tuturor Românilor! Cine le-a încurajat eforturile lor în lupta pentru luminarea neamului nostru, și din partea cui li s'a arătat recunoștință?

Din partea cui?

Poporul de jos, care era al lor, și pentru care lucrau, le răspundea că nu-și dau copiii la școală, căci „nu vreau ca să-i facă popi”, căci dacă aceștia vor învăța puțină carte vor fi luați la oaste și vor fi purtați prin război. Cei de sus — nu vorbesc de împăratul dela Viena, căci acesta, când nu era și slăbănog, era departe de noi și nu va avea la suflet decât atunci când interesele sale o cerea — când profesorii noștri se adreseau aici, le răspundea că popoului nostru nu-i trebuie carte ci bătaie, *pentru că prin carte Românil se vor face revoluționari, ca fărâșimea din Franța.*

Le venia recunoștință poate din partea episcopului? Dar episcopul era și el un luptător, angajat în aceeași luptă pe care o purtau profesorii. El era diplomatul care căuta să curețe drumul de cursele pe care le întindeau dușmanii noștri puternici, în calea ridicării neamului Românesc, și acestea erau atât de multe, încât nu prea dădeau timp de odihnă, pentru ca să mângâie pe alții, mai ales că și el, de multe ori, ar fi avut nevoie de această mângâiere.

Episcop și profesori, s'au putut bucura abia atunci când neamul nostru a început să se trezească din amorțeala-i de veacuri. Cu lacrimi în ochi au văzut că munca lor nu fusese zadarnică. Dar până la acest timp parțial s'au jertfit două generații și abia generația a treia a putut să aibă fericirea ca să frământa între gene o lacrimă de bucurie. Pentru acest dar de mare preț, două generații au stat încruntate la datorie.

Simeon Maghiar a luptat pentru cauza culturală a Românilor, a deschis școli, a tradus și întocmit cărți didactice pentru poporul nostru și a spus un adevăr, încurajator pentru ai săi, un adevărat stindard de orientare și muștrător pentru streini: Români constituie în aceste părți majoritatea absolută a populației, față de totalul celorlalte națiuni conlocuitoare. Ei au, prin urmare, dreptul la o viață mai bună.

A trecut apoi torta culturalizării lui Ioan Corne'i, luptător cu graiul și condeiul pentru deșteptarea neamului său. A stat în mijlocul neamului Românesc de aici mai bine de 50 de ani și a muncit din greu. El poate fi asemănat cu Moise ce și-a condus poporul prin pustie, care n'a avut fericirea să se bucure de tihna patriei visate, pe care o văzuse doar de pe o culme de munte.

Când neamul nostru se pregătea să cânte: „Deșteaptă-te Române!” luptătorul acestui crez închise ochii, lăsând pe Iosif Pop Să'ăgeanul, Ioan Pop și Dr. Ioan Vancea să se bucure de roadele eforturilor sale și să perfecționeze ceea ce visase dânsul.

Dar izbânda nu era încă deplină. Trebuiau eforturi noi, pentru ca neamul lor odată trezit să fie așezat în drepturile cari i se conveniau. În această efortare, câte opreliști și presiuni, din partea dominanților de eri s'au abătut asupra lor. Câte aluzii muștrătoare, cât venin și cât otravă s'au abătut asupra școlii și asupra neamului pe care ei s'au angajat ca să-l slujească, în luptă dreaptă, cu cinste.

Ceata luptătorilor de pe aceste metereze școlare se înmulțește. Tânărul Dimitrie Sfura strigă într'un moment de entuziasm tineresc: „Să vieze Români!”; formulă spontană, ce va constitui programul de muncă a contemporanilor și urmașilor săi. Augustin Lauron, priceput autor de cărți didactice, trăitor în vremuri dintre cele mai grele, va lupta cu încăpățănare pentru păstrarea caracterului românesc al școlii, a cărei conducere îi fusese încredințată.

Paul Vela-Veetrariul, Moise Neșul, Samuil Ciceronescu și ceilalți contemporani ai lor constituie generația, ce se grupează în jurul bunurilor primite dela înaintași, țin la ele cu încăpățănare, fără să se lase captată de momelile dușmanilor, ce vroiau să ne răpească tezaurul nostru cel mai scump, graiul strămoșesc.

Veni apoi Ioan Buteanu, om ce prin cultură izbândise ca să treacă într'o nouă generație, cea pregă-

viitoare a unirii și prin lupta ce se începuse acum pe adevărate câmpuri de bătălie, din bubuitul tunurilor răsări o lume nouă pentru școală și pentru profesori. Lumea în care școala noastră și-a sărbătorit 150 ani de viață.

În urma eforturilor de ieri, avem biruința de azi, iar eroii cărturari din timpurile trecute își odihnesc moaștele în cimitire, după viața lor zbuciumată, de o viață viitoare mai bună pe care îndrăzniseră să o viseze. Vor fi tresărit când au auzit că noi ne bucurăm de fructele năzuințelor de ieri, care constituie patrimoniul vieții lor și care merită o recunoștință mai adâncă din partea noastră.

Ar fi frumos și ar fi bine ca să ne aducem aminte cât mai des de ei, pentru că acești cărturari, luptători cu graiul și condeiul, pentru luminarea neamului Ro-

mănesc, dacă n'au fost, luați în mod individual, personalități în genul eroilor lui Carlyle, năzuințele lor, în eforturile colective a neamului, au contribuit mult la răsturnarea nedreptăților trecutului și făurirea statului național de azi.

Ei nu s'au prezentat, alături de noi, ca să primească omagiu și recunoștință pentru munca lor nerăsplătită. Și de aceea cât de bine ar sta, ca din partea generației de azi să vină un semn de înțelegere pentru munca lor.

Cât de frumos ar fi dacă din partea elevilor și profesorilor de azi ar veni o inițiativă de eternizare a memoriei lor și să se găsească o formă potrivită pentru ca memoria lor să fie pururi între noi.

V. Bolca.

Foștii elevi.

Prestigiul unei școli îl formează profesorii și spiritul în care aceștia își desfășoară activitatea; dar rodul ei sunt, fără îndoială, elevii. Pe cum pomul se cunoaște din fructele ce le produce, astfel o școală e vrednică de laudă sau blamă după elevii ce-i scoate în viață.

Bătrâna școală normală din Oradea, care acum și-a serbat jubileul de 150 de ani, merită lauda și recunoștința noastră și sub acest raport. Elevii ei din toate timpurile, așa modești cum au fost, au fost vrednici de bătrâna lor mamă. În timpuri de ispită nu și-au vândut conștiința pentru un blid de linte; numai pușini de tot au fost aceia, în număr de tot disparent, cari au preferat urgiei și vieții obidite a bietului cantor-învățător confesional, bunăstarea învățătorului de Stat pe vremea regimului unguresc.

Învățătorii ieșiți din această bătrână școală s'au distins între ceilalți confrăți ai lor prin: a) simțul de datorie, b) prin tărie de caracter, c) prin iubire sinceră față de biserică și d) prin zel înflăcărat în slujba neamului.

Carierea de dascăl, de învățător, e una din cele mai grele; munca obositoare în școală în opera de luminare a întunecatelor odrasle ale poporului, neînțelegerea celor chemați pentru trebuințele și înzestrarea școlii, nerecunoștința din partea superiorilor, grijile familiare, — sunt tot atâtea obstacole ce pot ușor descara pe un învățător în al cărui suflet nu este adânc săpat simțul de datorie și iubirea idealului de luminător al poporului. Învățătorii noștri au fost însă în privința datoriei totdeauna la culmea chemării. Cu smerenie și pietate ne aducem aminte cu toții de bunii noștri învățători ieșiți din bătrâna școală normală din Oradea, cari prin simțul lor de datorie au dat neamului de pe aceste meleaguri, la fel, oameni de datorie și de caracter. Bine a spus un orator la serbările din Oradea, că învățătorii ieșiți din această școală ori unde-ar fi fost, se distingeau ca oameni ai datoriei serioase.

Bunii noștri învățători știau că instrucția singură nu dă personalități întregi; de aceea cu împărtășirea

cunoștințelor împreună și virtutea, caracterul, omenia, stând prin această atitudine a lor în adevăratul serviciu al neamului și al umanității. Vechii noștri învățători nu erau așa perfecționați în metodele pedagogice moderne, dar știau creia suflete, caractere.

Iubirea lor de biserică se ținea de însăși esența ființei lor. În cântările stranei bisericesti își mângăiau și oțeau sufletul. Prin alipirea lor către biserică, în umbra căreia s'au crescut, prin îndeplinirea oficiului de cantor-cântăreț al straniei, făceau cea mai eficace predică prin pilda lor vie de iubire și alipire de credință, de biserică; și poporul le urma pilda. Îndepărtarea poporului de biserică a început concomitent cu cea a învățătorului, atât de covârșitoare este influința pildei lui, în această privință, asupra poporului.

Sentimentul iubirii lor de neam trebuie în special relevat. Alături de preot și alți fruntași de pe vremuri, învățătorul era animatorul și susținătorul sentimentului național. De aceea au înfundat doar atâtea temnițele și erau prizonieri de jandarmii, primpretorii și revizorii maghiari! Prin activitatea lor în cadrele Astrei, prin organizarea, dirijarea și concursurile de coruri, vechii noștri cantori-învățători au răscolit sufletul național și l-au ținut treaz și plin de speranță spre zile de libertate. Cât bine au făcut apoi satelor, poporului, prin organizarea de cooperative, prin gospodării model, prin dezvoltarea apiculturii și a meseriilor românești!

Vechii învățători au avut, poate, pe urma legăturilor organice strânse cu biserică și cu preoții, și neplăceri din partea acestora. Aceste însă nu trebuiesc puse pe contul răutății și al relei voințe. Vitregia vremurilor, lipsa mijloacelor materiale, insuficiente pentru a da o creștere și a asigura o existență demnă pentru fostul cantor-învățător, au fost cauza principală a acestor neplăceri. Oricum a fost, dar colaborarea armonică, binevoitoare, împrumutată, mână în mână a preotului și a învățătorului este și rămâne și astăzi cea mai stringentă și mai binefăcătoare necesitate în formarea sufletului acestui popor. Desbinarea între școală și

biserică — urmarea firească a desbinării dintre preot și învățător — nu este nici în folosul neamului care are nevoie de caractere, nici în al bisericii, care are nevoie de teren de activitate și influințare asupra sufletelor. De aceea, uitând trecutul, și preotul va trebui să caute, chiar cu jertfe de ambiție și veleități, concursul și colaborarea pașnică a învățătorului, și învățătorul, cu moderarea impulsivității de-a stăpâni și conduce toate, va trebui să caute sprijinul moral în educație al preotului. Apropierea învățătorului de biserică și de instituțiile ei este un puternic mijloc de-a influența poporul în sens religios moral, de aceea această apropiere trebuie s'o îndeplinească învățătorii chiar în interesul neamului și al viitorului acestei Țări. Bunii noștri învățători depe vremuri, azi pensionari, le pot servi de pildă în această privință. Cu perfecționarea cunoștințelor pedagogice să împreune și simțul de respect și alipire către biserică și religie.

Cu prilejul aniversării de 150 ani a bătrânei școale normale din Oradea închinăm o pioasă aducere aminte și foștilor elevi ai acesti școale, cari, ajunși în situații frumoase de conducere, ori rămași modești învățători la țară, prin munca și activitatea lor, prin simțul lor de datorie, prin alipirea lor către biserică, prin naționalismul lor înflăcărat și jertfitor, au fost cea mai frumoasă podoabă a trecutului acestei școli.

P. S. Intre foștii elevi, în viață încă, ai acestei școli, ajunși la un rol de conducere în viața publică, amintim: pe venerabilul luptător naționalist, fost director și inspector școlar comunal *Gheorghe Pleancu*, azi pensionar în Carei; *Ambroziu Nicoară* dir. șc. de ucenici Satu-Mare; *Nicolae Lăteș* insp. învă. primar minoritar cu sediul în Miercurea-Ciuc; *Păr. Mihai Sălăgeanu*, prof. la Acad. teol.; *Ioan Fatih* dir. șc. în Șimleul-Silvaniei; *Cristofor Epure* dir. șc. de ucenici Cluj; *Simeon Oros* dir. învă. preș. asoc. învă. din Sălaj; *Ioan Matei*, f. revizor șef; *Dtru Mureșan*, revizor școlar; *Augustin Crespat*, revizor școlar; *Ilie Pop*, *Iosif I. Nistor* revizori de control, *Dr. Aug. Caba*, insp. șc.; *Iuliu Muth*, dir. șc. de ucenici Oradea; *Gheorghe Varna*, *Iosif Fersigan*, *Alex. Cuuc*, *Ioan Muth*, *Ioan Pleș*, *Tratan Mureșan*, *Ioan Sabo*, *Victor Pop*, *Teodor Pop*, *Vasile P. Vălean*, foști și actuali directori școlari, ș. a., ș. a.

P. Dr. Tăutu.

Din sentințele clasice culese de Ioan Corneli

fost prepozit și director al Școlii normale † 1848.

1.

Fii treaz totdeauna, nu te lăsa robit somnului, fiindcă trândăvia hrănește păcatele.

2.

Socotește ca cea dintâi virtute să-ți stăpânești limba. E aproape de Dumnezeu cine știe să tacă cu rost.

3.

Să-ți repugne contradicția și lipsa de consecvență! Asemenea cusururi displac tuturor.

4.

Fii statornic și blând, după cum cer împrejurările. Cel înțelept își schimbă obiceiurile, după timp.

5.

Impotriva celor vorbărești nu te lupta cu vorba! Toți au grai, dar înțelepciune pușini.

6.

Iubește așa fel pe alții, încât tu să-ți fii cel mai bun prieten!

7.

Așa să fii bun cu cei buni, ca să nu ai pagubă pe urmă!

8.

Dacă te laudă cineva, adă-ți aminte că tu îți ești propriul judecător! Să nu dai crezământ mai mare altora decât ție însuși, când e vorba de tine!

9.

Fiindcă ni s'a dat o viață îndoioasă și trecătoare, nu pune nici o nădejde în moartea altuia!

10.

Când un prieten sărac îți face un dar mic, primește-l cu drag și deplin și adă-ți aminte să-i mulțumești!

11.

Fiindcă natura te-a creat prunc gol, adă-ți aminte să porți cu răbdare sarcina sărăciei!

12.

Cruță cele ce ai agonisit, să nu duci lipsă! Și, ca să păstrezi totdeauna ceea ce ai, socotește că nu ai!

13.

Cere ce e cu dreptate și ceea ce este cinstit, pentru că e nebunie să ceri ceea ce ți se poate refuza pe dreptul.

14.

Fiindcă viața îndoioasă se află în primejdii sigure, socotește că ai dobândit ziua, în care ai putut munci.

15.

Păzește-te de a porni cearta cu cine ai trăit în pace! Mânia aduce ură; buna înțelegere hrănește dragostea.

16.

Pe cine-l poți bate, uneori bate-l răbdându-l, pentru că cea mai mare între virtuți este totdeauna răbdarea.

17.

Invață din cărți, ce este înțelepciunea.

18.

Dacă poți fi de folos și celor necunoscuți, adă-ți aminte că e mai bine să dobândești prieteni prin vrednicii.

19.

Mânia împiedică sufletul să nu poată vedea adevărul.

20.

Să nu crezi că cei păcătoși își pot ascunde păcatele; timpul ascunde păcatele și tot el le scoate la iveală.

Spicuite și traduse de

P. I. Georgescu.

CRONICI

— **Moțiunea-protest a Reuniunii Femeilor Române gr. cat. din Blaj.** R. F. R. din Blaj a înaintat în cauza legiferării avortului Min. de justiție următorea moțiunea-protest. — „*Domnule Ministru*, Proiectul »Codului Penal« în desbatere, cuprinde o serie de articole: 480—481—482—483, Secțiunea III, care tutelează *avortul* sub aspect »eugenic« și »etic«.

Știm, că sub haina acestor cuvinte să deghizează o crimă, sancționată de acelaș cod, crima omicidiului, crimă însă cu atât mai fioroasă cu cât înăbușe însuși izvorul vieții și e săvârșită asupra unui inculpabil: copilul în sânul mamei. Dacă împiedecarea de-a se ivi a vieții este a ucide, cum spunea un jurist Roman, cu atât mai mult a sufoca o vieață în aurora ei.

Mai știm apoi că peste ori ce cod de legislație omenească stăpânește marele cod al legilor divine, fără de observarea căruia să destrămă Societatea. *Protestăm contra acestei transgesiuni a legilor creștine într'o țară cu tradiție și conștiința creștină.*

Ancheta marilor economiști, ca Le Play etc. a stabilit că dintre elementele cari constituie esențial un Stat, primul este: »respectul Decalogului«, trăirea legilor incorporate de Ziditor în natură. Or, printre aceste legi primează *legea respectului* vieții: »Să nu ucizi«. „*Vrem respectul acestei legi*“.

Viața popoarelor o confirmă: tutelarea acestui fel de-a ucide prin avort, — a produs eclipsarea neamurilor. Înțelegem progresul în civilizație — mai cu seamă în *legislație* — ca o protejare a vieții, nu ca o promovare a morții. Dacă faptul avortului criminal a existat întotdeauna — așa cum au existat atâtea alte crime — nu a existat însă *justificarea* lui juridică și etică. Statisticele în chestiune nu sunt oglinda *conștiinței* poporului nostru Român, ci a păcatelor lui, și păcatul care-i și o crimă de *lesă-națiune*, acela al avortării, nu poate să fie patronat de legislație. *Vrem legi de justificare a vieții, nu de oblăduire a morții; Vrem înlăturarea legilor cari tutelează crima avortului.*

Ca femeii ce am luptat întotdeauna pentru menținerea și prosperarea vieții neamului nostru, *protestăm* contra acestui gest legalizat, de doborâre a legilor dumnezeiești cari conduc conștiința neamului Român; *protestăm* contra tendinței de îndreptățire legală a unei crime, care poate declassa un popor și nimici o națiune.

Fiindcă susnumitele articole din proiectul codului penal interesează pe lângă vieața neamului, sufletul, demnitatea și misiunea socială a femeii, am ținut în conștiință de femeii și mame Române creștine, să înaintăm această moțiune în nădejdea că supremii legiuitori ai Țării vor ști ocroti *conștiința poporului, vieața neamului și demnitatea femeii române.* Blaj, 12 Mai 1934. *Emilia Hopârtean*, prezidentă.

— **Mulțumiri.** Curatorul bisericii gr. cat. din parohia Drăgoteni (districtul Beiușului) în numele credincioșilor își exprimă mulțumirile sale Doamnelor și Domnilor cari răspunzând la apelul lor (Vestitorul No. 3—4, 1934) au binevoit să contribuiască la zidirea bisericii, dând dovadă de o largă înțelegere creștinească. Domnii donatori prin jertfele lor pe lângă că au dat un ajutor real credincioșilor săraci, totodată le-au mai dat și un mare ajutor moral, pentru că văzând credincioșii că sunt ajutați, se încurajează. Rugăm pe toți binefăcătorii noștri să primească mulțumiri'e noastre și, întrucât pot, să ne facă puțină propagandă între cunoscuții D-lor. Domnii donatori cu ajutoarele date au făcut cel mai mare serviciu credincioșilor din cea mai săracă parohie cari deși sunt peste 300 de suflete, n'au altceva decât un intravilan, unde cu ajutorul lui Dumnezeu se va zidi biserica. Până acuma s'au primit următoarele sume: Rev. Dr. V. Hetco 500 Lei; D-l Gh. Simon 20 Lei; D-l I. Pereni 10 Lei; M. On. Dr. N. Flueraș 500 Lei; D-l I. Bozac 100 Lei; D-l O. Rațiu 10 Lei; P. T. Mateiu 300; D-l I. Bușiță 500; D-na E. Dr. Pavel 100 Lei; D-șoarele V. Bartoși 40; Iliescu 40; Ștefanica 100; D-na B. Neș 50; D-l Dumbrăveanu 50; D-l Domuța 50; D-l Șt. Mustă 100; D-l V. Creț 50; D-l V. Erdeli 50; D-șoare Fătu Olimpia 40; D-ra L. Sălăgian 50; D-l C. Meza 20; D-l Hancu 10; D-l Hrițiu 50; N. N. 50; Rev. Dr. C. Pavel 400; On. A. Iluțiu 100; On. E. Pașcadi 50; Rev. I. Sabău 100; N. N. 10; On. V. Gherghar 20; On. Ladan 50; On. V. Murgu 50; On. A. Chiș 20; Parohia Drăgești 60; Par. Gruilung-Decănești 97; Par. Ciumești 205; Par. Negru 37; Par. Petrani 80; Rev. Băliban 100; Par. B 20; N. N. 500; N. N. 100; D. I. Bușiță 90; D-l G. Domuța 100; D-l Dr. Stanca Teodor 1500; N. N. un potir de argint. Total 6430 Lei. Drăgoteni, la 17 Mai 1934. *Curatorul.*

BIBLIOGRAFIE

— **Prof. Vasile Bolca, Școala normală română unită din Oradea, 1784—1934.** Oradea, 1934, Tipografia „Scrisul Românesc“, format 8°, 284 pagini, 100 lei.

Dintre toate manifestațiile frumoase, unele foarte înălțătoare, ocașionate de comemorarea celor 150 de ani dela înființarea Școlii normale române unite din Oradea, nici una nu poartă, în măsură așa de mare, pecetea trăinciei, ca monografia ei.

Ședința festivă a durat o oră și jumătate. cât timp s'au rostit discursurile publicate în altă parte a acestei reviste; masa comună la fel Expoziția s'a putut vizita câteva zile; pe urmă, obiectele expuse s'au ridicat.

Singură monografia istorică a școlii rămâne și se poate consulta oicănd, pentru a vedea ce a fost, ce este și a bănuți ce poate să fie de aici înainte această instituție.

D. Prof. Vasile Bolca a săvârșit de sigur, o lucrare meritatorie, pentru care generațiile următoare au să-i fie recunoscătoare, descifrând din acte și procese verbale vechi o mulțime de date foarte prețioase cu privire la trecutul școlii, eparhiei și chiar al neamului românesc dela hotarul de Vest. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât o mulțime de date, astăzi încă în memoria tuturor, cu timpul se dau uitării, se pierd.

Regretăm, însă, că dela Anexele lucrării lipsește piesa cea mai prețioasă, lista celor aproape 4000 de absolvenți ai școlii. Această listă ar fi fost o contribuție din cele mai serioase la istoria culturii românești, interesând așa de aproape vieața atâtor comune din aceste regiuni.

Tot așa e de regretat că D-Sa n'a dat nici o atențiune școlii de aplicație de pe lângă Școala normală, deși această

școală e laboratorul în care tânărul normalist pune în practică și verifică cunoștințele teoretice însușite la curs. Dacă nu mai mult, cel puțin atâta atențiune i se cuvenia acestei instituții, câtă i s'a acordat fermei.

S'ar mai putea obiecta și faptul că istoricul școlii, până la 1847, e foarte anemic. Adevărat că, pentru această epocă veche, datele și informațiile sunt mai puține. S'ar fi putut folosi, însă, mai bine cele existente. De pildă, găsim că personalitatea pedagogică a lui Ioan Cornell, acest „amicus parvulorum”, precum îl caracterizează chiar epitaful său, eșia și mai bine în relief spicuind câteva sentințe din frumosul mănunchiu de 318 pagini, strânse de el la Blaj în 1781, în manuscriptul Nr. 119 al Episcopiei noastre sub titlul: Alui Corneli Iuon: „Congestiarum e variis auctoribus de variis materiis scribentibus phrasium, pars I-a”, menționat și de autor. Mai ales că, între ele, se află cugetări admirabile nu numai din oratori și poeți (Cicero, Horatius, Vergilius), ci și din filosofi și oameni politici (Seneca, Cato etc)

Dar nu mai insistăm asupra defectelor și lacunelor, ci spunem și noi cu scriitorul clasic: „Ubi plurima ni-tent, non ego paucis offendar maculis”. (Unde cele mai multe strălucesc, câteva pete nu mă vor supăra).

P. I. G.

— M. Eminescu, *Poèmes choisis*. Traduction par L. Barral. Paris Librairie Lecoffre J. Gabalda et Cie éditeurs 1934. Format 8°, 140 p.

Păr. ieromonah Louis Barral, profesor la liceul nostru din Beiuș și director al internatului Pavelian de pe lângă acel liceu, de când a venit în țară, ne-a învățat atât de bine limba, încât a putut aprofunda lamura literaturii românești. Îndeosebi Eminescu, cel mai mare poet al nostru, a fost învrednicit de studiul său cel mai stăruitor. Asupra acestui poet, Prea Cuvioșia Sa a ținut o strălucită conferință la Fondația Regele Carol I din București, publicată nu de mult în „Convorbiri Literare”, apoi la Constanța într'un foarte select ciclu de conferințe asupra aceluiaș poet. Cetitorii „Observatorului” din Beiuș au putut să vadă, în diferite numere ale acestei reviste, versiunile franceze ale atâtor poezii lui Eminescu. Acum Prea Cuv. Sa strânge toate aceste traduceri într'un volum editat la Paris și închinat Excel. Sale P. S. V. Tr. Frențiu, în semn de recunoștință și admirație. Volumul cuprinde 50 dintre poeziile care, dela moartea poetului, au fascinat și fascinează aproape toate mințile și inimile noastre: La steaua, Somnoroase păsărele, De ce nu vii, O mamă, Venere și Madonă, Mortua est, Melancolie, etc. Traducătorul publică și un „avertisment” către cetitor. După ce afirmă că cunoașterea lui Eminescu din Antologia poezilor români, publicată de d. N. Iorga în colaborare cu Gorceix, e insuficientă și după scurte note biografice asupra poetului, arată, cât de greu e să traduci în poezie. Atâtea idei și nuanțe își scapă din cauza concisiunii tehnice, a rimei locale și a idiotismelor românești intrapunctibile. Traducătorul s'a silit să redea, pe cât i-a fost cu putință nu numai ritmul exterior, cadența aparentă a poeziei românești, accesibilă și celui mai superficial cetitor, ci și ritmul interior atât de complicat la Eminescu, fiind o amestecătură de metru antic și modern. Poet genial, Eminescu e și un neîntrecut artist al versului. Și când te gândești că abilul nostru traducător încă n'a dat piept cu Doina, cu Satirele, cu poeziile în metru poporan și „mai ales cu „Luceafărul”, capodopera marelui poet! Oricum, însă, trebuie să fim adânc recunoscători și mulțumitori Păr. Barral pentru această operă care trădează, cum spune Prințesa Maria Bibesco, „o știință perfectă și aproape miraculoasă a celor două limbi” și care sperăm, va înlesni apropierea altor Francezi de scriitorul acesta atât de reprezentativ al intelectualității române.

Noi subliniem modestia traducătorului. El își asumă răspunderea tuturor scăderilor și imperfecțiunilor, atribuind poetului nostru toate meritele și perfecțiunile.

— **De Paști**, câteva din periodicele noastre au scos numere strălucite. Din cele multe, amintim No. dublu 3—4 a „Observatorului” din Beiuș, închinat în întregime S. Bernadeta și Lourdes-ului. Acest No. în cinstea umilei păstorite din Pireneii Franței continuă strălucita serie de N-re speciale „S. Augustin”, „Maria” și „Isus”. Abia se poate găsi o lectură mai bogată, mai variată, mai interesantă decât aceste N-re. — „Unirea” din Blaj, alături de pastoralele episcopilor, a adus un mic omagiu marelui S. Don Bosco. — Revista feministă „Flori de Crin” aduce articole ca „O nouă înviere”; „Din Paștile copilăriei”; „Christos a înviat”; „Domnița Florilor”; Puterea învierii”; „Osana — Răstignește-1” și altele. — Foarte impresionant, cu colaborări dela somitățile vieții noastre religioase a No. 14 din „Dumineca” Maramureșului. E un No. vrednic de cei zece ani de activitate publicistică ai ei.

— **Orientalia Christiana**. Vol. XXXIV 2. Num 93 Mai 1934. G. De Jerphanion S. I., *Bulletin d'archéologie chrétienne IV. Rome — Orient—Pays Slaves—Lyon*. Pont. Institutum Orientalium Studiorum, Roma 128, Piazza Santa Maria Maggiore 7 Format 8° mare, 88 pag. 15 lire.

Acest buletin, conținând bogate și judicioase dări de seamă asupra explozaiilor arheologice din atâtea părți ale lumii indicate în titlu, ne privește și pe noi. La capitolul „țările slave”, se face recensia cuvenită lucrării d-lui I. D. Ștefănescu despre pictura religioasă a Munteniei și Transilvaniei dela origini până în sec. XIX (Paris, Genthner, 1930—1932). Greutățile de editare au pricinuit, probabil, disordinea în tratarea materiilor, constatată de recensent. Este, însă, și o exagerație în afirmația că pictura dela Strein din sec. XIII (?) ar indica întâia înflorire a artei creștine. Mai elogios sunt aprecierile asupra lucrării d-lui G. Balș, Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea, arătând paralelismul desăvârșit între viața politică și arhitectura țării.

— P. A. Mozarelli S. I., *Luna Maiu*, consfințită Prea Sfintei Fecioare Maria. Considerațiuni, pilde și rugăciuni pentru fiecare zi, traduse cu câteva îndreptări de un Preot Franciscan. Ediția II. Tipografia Seminarului Franciscan, Săbăoani—Roman. Format 16°, 136 pag 12 Lei.

Conține 31 meditații scurte, cu pilde și rugăciuni potrivite fiecare; iar deosebit alte rugăciuni și 21 de poezii în cinstea Prea Curatei Le recomandăm călduros.

— **De dragul celor mici**. Cărticică de rugăcluni pentru copii (în poezie) de Pr. Iosif Tălmăcel, franciscan. Tipogr. Semin. Franciscan, Săbăoani—Roman Format 32°, 52 pag. 6 lei.

Fără ca să fie poet, autorul verifică uneori destul de abil rugăciunile obișnuite zilnic, precum și ale Sf. liturghii latine. Ca probă cităm: „Lăudat să fie în orice moment, Acum și'n vecie Sfântul Sacrament”.

— **Problemele vremii. Sufletul în cultura contemporană**, de I. N. Lungulescu. Sibiu, „Revista Teologică” 1934. Format 8° mic, 88 pag. 30 lei.

O interesantă apologie a spiritualității sufletului, în lumina științei moderne.

Numărul de față al „Vestitorului” a fost îngrijit de P. canonic Ioan Georgescu.